

ÇORAK ÜLKE

Fethi NACİ *(3. sayfada)*

EĞLENDİRİCİ YAZILAR

Orhan KEMAL *(22. sayfada)*

YILDIZLI BİR TÜRKÜLER GECESİ

Sabahattin EYÜBOĞLU

Halk türküleri bizim tatlı belâmız. Dilimizin tadı, gerçeğimizin acısı onlarda. Gülen ayvamız, ağlıyan narımız onlarda. Halkımız onlara komuş umudunu da, umutsuzluğunu da. Çoğunluğumuzun derdi de onlarda saklı, devası da. Dünümüzün alaca karanlığı, bugünümüzün sabah serinliği, yarınlarımızın ip uçları onlarda. Çıkageldiğimiz Doğu'ya bağlılık da var onlarda, gidedurduğumuz Batı'ya uyarlık da. Türkülerde Kadere boyun eğmiş, türkülerde Kadere baş kaldırmışız.

Edebiyat mı yapıyorum dersiniz? Niyetim hiç de o değil. Geçmişimizle övünmelere, kendi kendimizle gelin güveyi olmalara ne türlü tok olduğunuzu biliyorum. Bizim geçmişimiz bir halk türküsündeki Sille şehrine benzer bir bakıma:

Şu sille'den gece geçtim,
görmedim;
Acı tatlı suyun içtim, ölmedim.

Bir alaca karanlık dünyada, koyunu kurdu, derdi devası her zaman pek belli olmıyan bir düzende, türküler gibi, ağlaya güle, eze ezile yaşıya gelmişiz. İyi ki sıyrılır olduk o dünyadan, o düzenden; iyi ki türkü söylemez oldu şairlerimiz, nice şiirlerden daha güçlü de olsa eski türküler; iyi ki orta oyunu, karagöz oynamaz olmuş Türk tiyatroları, nice yeni oyunlarımız onlardan cılız da olsa; iyi ki masal anlatmıyor artık romancılarımız, masallarımızın tadına doyulmaz da olsa. Ne mutlu bize ki barışçı bir millet çıkardık cihangirâne bir devletten. Hem istesek de dönemeyiz artık eski zamanlara, kara günler içinde doğmuş ak türkülere: Geçmiş ola, kanlı şanlı günlerimiz çoktan tarihe karıştı, ağlaya güle. A. Kadir'in çevirisinde Mevlana'nın dediği gibi:

Dünle beraber gitti, cancağımız,
Ne kadar söz varsa düne ait:
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.

Elbette, ona ne şüphe; ama gerçek yeniliklerin eski temeller üstünde kurulduğu, dünü bilmiyen sanatın yarına kalmayacağı da su götürmez: Onun için Fuzulî'nin şu sözü de Mevlana'nınki kadar doğru:

İlimsiz şiir, esası yok divâr olur,
Ve esassız divâr gayette bi-itibâr olur.
(Fuzulî Divanının önsözünden)

Biz eski şiirimizi Batılı bilim anlayışıyla ve bütün yönleriyle biliyor sayılamayız henüz. Hele türkülerle alış verişimiz pek gelişi güzeldir bugünedek. Geçmişimizin sanatça yani insanlıkça en ağır basan yanı olan folklor için hangi bilginler yetiştirdik Boratav'dan başka, ve niçin o bile yok aramızda? Gerçi radyolar, filimler, gazinolar bezdiresiye türkü yayımlıyorlar, ama hepsini birbirine benzeterek, gerçeği sahteden ayırmıyarak, koca halkın sesini yıllar yılı bir tek sesin, bir zevkin emrine vererek. Doğrusunu isterseniz, eskiyi bilmekten, yeniye maletmekten çok, eskiyi sürdürmek onlarınki. Bu yüzden de bir çok genç, ileri aydınlarımız, daha değerlerini bilmeden beziyor türkülerden. Yeter artık, illallah, diyorlar; bıktık bu eski seslerden, biraz da çağımızın sesini dinliyelim. Hak vermemek zor doğrusu, onlara da. Ama kabahat türkülerde değil, biraz sonra iyi göreceksiniz ki, değil. Temcit pilavına döndüren biziz türküleri: Nerde, nasıl söylen-

(gerisi 9. sayfada)

Aşk Olan

Aşk gibi bir sessizlik saçları
Hiç örülmemiş ölümle
Dudağın erken kanayışı
Aşkların söylendiği ölümle

Büyür çiçeklerimde saçları
Aşkıdır yalnızlığı bitmeyene
Sesimde çizili yalnızlık gibi
Dolar ağzın ölümle

Belki aşkların duyulduğu şimdi
Ay durur hiç öpülmemeye
Gecenin büyücü yalnızlığı
Uzanır otlara ölümle

Emin ERSOY

Yeni dizi: 2 — **Cilt: 8**

BU SAYIDA

Mayıs 1961 — **1,5 Lira**

Sami N. ÖZERDİM

KARA KUVVET

Amerikan gazetelerinden bizimkilere de bulaşan resimli öykü salgını yavaş yavaş çeviriden «telif» e doğru yol alıyor. Bunlar çoğunluk hafif şeylerdir. Okuyucuyu eğlendirir, bir yandan da onu kolaya, kalitesize alıştırır. Bizim «telif» resimli öykülerin içinde ancak «sululuk» deyimiyle vasıflandıracaklarımız yanında, karikatürcünün sağduyusu gereği, olumlu bir yolda yürütülenler de var. İnsan, ister istemez göz atıyor; zamanla bir yargıya varıyor.

Örnek olarak «Milliyet» gazetesinde Turhan Selçuk'la. Bedri Koraman'ın resimli öykülerinde halkı aydınlatacak nitelikte konuların işlendiği gözden kaçmıyor. Turhan Selçuk'un «Abdülcanbaz» adını verdiği, serüvenleri Cumhuriyetten önceki dönemde geçen genç adamın son öyküsü, saçma inanışlara karşı açılmış bir savaştır. Karacaahmet Mezarlığından geçenleri çarpan cinlerin aslında insanlardan başkası olmadığını isbat eden Abdülcanbaz, Osmanlı devletinin son zamanlarında yaşar gösterildiği halde iyiden iyiye bugünün insanını eğitmeye çalışmaktadır. Milliyet gazetesinin adı altındaki «Halk gazetesi» deyimine uygun bir yol tutan resimli öykünün karikatürcüsü, günümüzün en iyi çizenlerinden biridir. Birinci sayfadaki sanatlı çizgileriyle ününü dış dünyaya da duyuran Turhan Selçuk'un iç sayfada sanatını halkın yetiştirilmesine verdiğini görüyoruz.

Bedri Koraman'ın «Cici Can» öyküsü şu bildiğimiz, hiç bitmiyecek gibi zincirlemesine olaylardan örülü bir çizgi serisidir. Bir gün, çocukların uyarışı ile Cici Can'ın yedeksubay öğretmenlerle ilgili bir konuya girdiğini ayırt ettim, o günden beri Bedri'nin öyküsüne tutuldum. Öykü gerçekten ilgi çekici, eğitici, uyandırıcı idi. Köye gelen yedeksubay genç öğretmen, karşısında iki takım bulur: Cici Can'la sevgilisi genç kız, bu yoksul, üstleri başları bile olmıyan sevdalılar, bir de on dört yaşındaki imam'la onu yetiştirdiği anlaşılan bereli, sakallı, bildiğimiz yobaz.. Bereli, sakallı yobaz, genç kızı dağa kaldırmak için küçük imam'la anlaşmak ister, ama saf çocuk bu işi dine aykırı bulur, yobaza yüz vermez. Yobaz da dağdaki eşkiya ile işbirliği yapmanın daha yararlı olacağını düşünerek yola düzelir. Bu sırada, yedeksubay öğretmenin getirdiği kuklaları uzaktan gören genç imam, evdeki küçük kızkardeşini hatırlar, üç gencin aceleden kurdukları kulübeye yaklaşır. O gün postacı öğretmene bir yığın kitap getirmiştir. Genç kız bu kitapları karıştırırken imam içeriye girer, kitaplarda neler yazılı olduğunu sorar. Genç kız hayretle: «Sen okuma bilmiyor musun?» diye sorunca zavallı çocuk, soruyu büyük bir saflıkla: «Bilmiyorum; ben bildiklerimi okuyarak öğrenmedim. Hoca okudu, ben ezberledim.» diye yanıtlar. Burada, karikatürcünün, ezbercilik denilen rezaleti on dört yaşındaki imam'ın yüzüne serdiği gölgelerde ne kadar canlı bir biçimde anlattığını anmak isterim. Karikatürcünün, okuyucuya yansıtmak istediği bu memleket ölçüsündeki acıyı önce kendi içinde duyduğuna bu gerçekten içli çizgilerle onlara eklenen sözler ortaya koyuyor. Kocaman kafasındaki iri sarığa karşıt, çocukluğunu henüz yitirmemiş olan imam, kuklalardan birini kardeşçeğizine götürmek üzere genç kızın izniyle alır. Öykünün yedeksubay öğretmenlerle ilgili bölümü daha ne kadar sürecek, yedeksubay öğretmenin başına daha neler gelecek, bilmiyoruz. Dileriz ki karikatürcü, bu konudan gerektiği kadar yararlansın..

Uzayın insan gücü ile açıldığı bugünlerde bizim hâlâ — karikatürcülerimizin büyük desteğiyle — kara kuvvete karşı savaşmak zorunda kalmamız acıdır; acıdır, ama ne yapalım ki, kaderimiz budur; bu deveyi güdeceğiz

Turhan Selçuk'la Koraman'ı sevgiyle selâmlarız. Kendilerine candan teşekkür ederiz.

dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Ayda Bir Çıkar

Yeni dizi

Sayı : 2 — Cilt : 8 — Mayıs 1961

Sahibi : *Salim ŞENGİL*

Yazı İşleri Sorumlusu : *N. ŞENGİL*

İdare yeri: *Rüzgârlı S. Ove han, Da.. 4 - ANKARA. Tel: 11 98 29*

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.

Dış ülkeler için bir mislidir.

Öğretmen ve öğrencilere % 20 indirme yapılır.

İlân şartları : Santimi 12 Lira

Sürekli olarak 6 sayı verenlere % 10, 12 sayı verenlere ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :

Güzel İstanbul Matbaası Ankara

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önünü almak gayesiyle abonelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 30-41) yazmıya başladık. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre abonelerimiz her çıkan sayımızı eline aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptırmayanların aboneleri bitince — ayrıca hatırlatılmadan — dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

Fethi NACİ

ÇORAK ÜLKE

27 Mayıs'a kadar demokratik özgürlükleri savunan, bu özgürlüklerin gerçekleştirilmesi için savaşan yazarlarımızın bütün düşünce çabaları, kurulu düzenin değiştirilmesi amacına çevrikti. O yıllarda yapılabilecek en olumlu hareket, olup bitenler karşısında «HAYIR!» demekti. «Hayır» diyebilmek, yürek istiyen, birtakım kayıpları göze almağı gerektiren bir iştir; gene de bir kolaylığı yok mu? Yiğitlik alanında değil elbette, bilgi alanında. Yapılanlara karşı çıkmak için belirli doğrulara günün sağlam ilkelerine yaslanmak yeter; ama karşı çıktığımız düzen yıkılınca çözümlerini bekliyen yığınla sorun yeni çabalar gerektiriyor. İlkelerin kesinliğine — bunun için de kolaylığına, rahatlığına — karşı ayrıntıların araştırmalar istiyen özel karşılıklar istiyen güçlüğü! Kişi, güç koşullar içinde de olsa, «Hayır» demenin tadına varıldığı günleri özliyebilir!

27 Mayıs'tan sonra yazarlarımızın o sudan çıkmış balığa benzer halleri, belirli ilkeler artık yetmediği için, ayrıntıların özel araştırmalar istiyen güçlüğü ile karşılaşmalarındandır. Bu güçlük, kimi yazarlarımızı, birtakım yazarların evlerinde don-gömlek dolaştığını, ya da cinsel bakımdan güçsüz olduğunu söyleyecek hallere düşürdü; somut sorunlardan kaçışı, kişisel çatışmalara sığınmakta aradılar. Kimi yazarlar da, bir kendilerinin yurt sorunları üzerinde söz söyliyebileceklerini sanarak, işi, yazarlıkla curnalcılığı birbirine karıştırmağa vardırdılar. Sonunda fikir hayatımızın çorak ülke olmakta devam ettiği görüldü.

Düşüncenin gelişmesi, karşıt düşüncelerin söylenmesiyle, özgür tartışmayla mümkündür. Bunun için gerekli ortamı hazırlıyabilmek yolunda bütün aydınlarımızın birleşmeleri gerekir.

Düşünceleri birbirine karşıt da olsa bütün aydnılarımızın şu doğru üzerinde birleşebileceklerini sanıyorum: sınıflı bir toplumda, ekonomik - toplumsal sorunlar tartışılırken, değişik çözüm yollarının ileri sürülmesinden tabiî bir şey olamaz. Önce şu «sınıf» sözcüğünden korkmaktan vazgeçelim. Türkiye, sınıflı bir toplumdur; bu söz, birtakım yazarların hoşuna gitmiyebilir, ama bu ilkel gerçeği bilmiyen bir genç, örneğin Hukuk ve İktisat fakültelerinde sınıf geçemez. «Türkiye sınıflı bir toplumdur.» demek, birtakım kuramlara uyarak, olmıyan bir şeyi varmış gibi göstermek değildir, Türkiye gerçeğini bilimsel verilerin aydınlığında görmek demektir. Böyle bir toplumda ekonomik, toplumsal konularda değişik, kimi zaman karşıt, görüşlerin ortaya sürülmesinden tabii ne olabilir? Bu söylediklerimi maddeci bir yorum sayanlar, bir başka yoldan gene aynı düşünceye varabilirler; çünkü onlar, toplum yapısının düşünceleri belirlediği gerçeğini kabul etmeseler de, «kutsal düşünce özgürlüğü» ne inanırlar; bu durumda, yalnızca kendi düşüncelerinin değil bütün düşüncelerin özgürce söylenip tartışılmasını istemeleri gerekir. Yani aydınlar, hangi görüşten yola çıkarlarsa çıksınlar, bir noktada birleşebilirler: bütün düşüncelerin özgürce söylenebilmesi. Çünkü deneyler şunu açıkça göstermiştir: başlangıçta bir düşünceye konan yasak, yalnız o düşüncenin söylenmesini önlemekle kalmaz, giderek bütün düşüncelerin kısırlaşmasına, donmasına yol açar. Bütün gelişmeler, ancak karşıtların çatışmasıyla gerçekleşebilir.

27 Mayıs öncesi kanunlarının böyle bir ortamın yaratılmasına engel olup olmadığı tartışılabilir. Ülkemizde özgür düşüncenin gelişmesi için gerekli hukukî ortam var mıdır, yok mudur? Çok söz götüren bir konudur bu. «Antidemokratik kanunlar» sözü pek edilmez oldu artık; politikacılarımız piyasadaki özgürlüğü kendileri için yeterli buluyorlar, şimdi başka kaygılar var. İş gene aydınlara düşüyor; aydınlarımızın özgür tartışma ortamını yaratmak yolunda birleşmeleri gerekir. Oysa bu konuda, bilginlerimizin olsun, aydınlarımızın olsun, olumlu bir çabalarını görmedik.

Fikir hayatımızın bir çorak ülke olmakta devam etmesi, aslında, özgür tartışma için gerekli hukukî ortamın kurulamamış olmasının sonucudur. Bunun için, birtakım yazarlar karşı çıktıkları düşünceleri savunanları susturmak için hâlâ curnalcılıktan yararlanabiliyorlar. Bu koşullar içinde curnalcılığa karşı çıkmak, curnalcılığın ahlâksızlık olduğunu söylemek yetmez. Curnalcılığı işlemez hâle getirmenin en kesin yolu özgür düşünce için gerekli hukukî ortamı kurmaktır. Yoksa düşünce hayatımız bir çorak ülke olarak kalmakta devam edecektir. Bunca sorun çözüm yolları beklerken...

Camus'yü anmanın yeridir: «Çalılıkları yeşertmeye gücümüz yetecek mi? Zamanımızda yükselen bu soruya Prometheus'un karşılık vereceğini düşünün. Aslında bu karşılığı o çoktan vermiş: Size yeni düzeni ve kalkınmayı vaadediyorum ey ölümlüler! Eğer, bunu kendi elinizle yapacak kadar usta, değerli ve güçlü iseniz...»

Böyle.

İlhan TARUS

ALIŞILMAMIŞ : Sapan Kültürü Pulluk Kültürü

Köy romanı üstüne birkaç yazar arasında konuşulanları okumuş olacaksınız. Kitap kılığında da çıktı. Nermin Menemencioğlu da bu konuda ilginç bir yazı yayınladı. Ne ki, konuşanlar da, Menemencioğlu da, köy romanında meydana getirilenleri değil, köy romanından bekleneni de değil, izlenmesi gerekli yöntemi açıklıyabildiler. Erek, yarı karanlık biçimde açıklandı; daha çok metod sorunları yöresinde duraklandı.

Köy romanının nitelikleri düşünülürken ister istemez batı ölçülerine başvurmak zorundayız. Yazarlarımızdan, Tolstoy, İgnatio Silone, Malaparte, hattâ Steinbeck çizgisinde roman istiyemeyiz. Onlara sağlıyabildiğimiz maddî, manevî dayanaklar buna elvermez. Velâkin köy üstüne bugünedek ortaya çıkardıkları eserler de toplumun beklediğini karşılamaz. Kişiden kişiye hiç ayrıntı göstermeden sürüp giden konuşmalardan öte, yazarın anlayış düzeyine doğru, hiçbir çıkıntıya, yükseltiye, açıklamaya rastlamayız. Konuşmalar da tüm, köylümüzün genel kotasını izler. Örneğin; (kara sapan - demir pulluk) ikilemesini ele alalım. Bizim köy romancıları toprağın elden geldiği kadar derin sürülmesi kültürüne sıkı sıkı bağlanmışlardır. Oysa bunun bir kalem yukarısında, diyelim demir pulluk katında, toprağın çok derinden değil, yüze yakın yerinden sürülmesi sağlık verilir. İşlenmiş, özlü toprak; güneşe, havaya yakın yerdedir. Seller, yellerle sürüklenip gitme felâketini açıklıyan Erozyon sorunu da yüzey topraklar için söz konusudur. Romancılarımız köylü konuşmalarının, dolayısiyle köylü anlayışının hizasında yürüdükleri için karasapan kültürüne saplanmışlardır. Onlardan beklenen, bir üst basamağa çıkıp demir pulluk kültürünü işlemek, okuyucuyu da oraya yükseltmek. Böylece yetişkin köy konularına, gelişkin köy sorunlarına, kıcasası, kompozisyona varma çareleri elde edilir.

Köy romanlarımızda statik görünü, Bedri R. Eyüboğlu'nun ıstampa eserlerinde olduğu gibi, var olanı tıpkı tıpkısına yaşatma çabasının sonucudur. O arkadaşlara, olumsuz betikler yazan, olumsuz nedenler üstünde direnen kişiler gözüyle bakılmasının açıklaması da bu yönden yapılabilir. Hüner, olup biten'i değil, gerçek'i verebilmektedir.

Köy dediğimiz:

Köy kuruluşu, toprakla uğraşanların işyerine yakın oturmaları zorunluğundan doğmuştur. İlkbaştan taşıt kolaylıkları bu ihtiyacı hafifletmiş; sonra da toprağa gereğinin üstünde insan yükü binmiştir. Bizim gibi geri kalmış ülkelerde gene bu geriliğin ürünlerinden olan hızlı nüfus artımı hareketi köylünün yoksulluğu ile birlikte köy sorununun ön plâna akması sonucunu doğurmuştur. Çok toprak ekmekle değil, belli bir toprak parçasından çok ürün almakla giderilebilecek olan köylü sefaleti, sulama ve gübreleme işlerinin düne kadar hiç düşünülmemiş olması yüzünden, başlıca sosyal dâva kılığına bürünmüştür.

Ülkenin insanlarını beslemek için endüstri alanında son gücümüzle gelişmeliyiz. Toprağa yüklenen insan gücünün indirme probleminin çözülmesinde bu zorun bizlere arka çıkıyor. Kentlere göç meselesini bu yönden ele alırsak, köylünün efendilik koltuğundan indirilmesi karşılığı, milletçe bolluğa doğru yön almış oluruz.

Böylece (köy) ün (a sosyal) niteliği doğal çizgilerine inecek; ama toplum kuruluşu olan (kent) in bağlantısı olarak köy, dapduru kalkınacaktır. Bu tasarı, salt beslenmede değil, eğitimde, uygarlıkta, ulusal birlikte de olumlu sonuçları kapsar. Diyelim, eğitim işinde her bir okul, her köye bir ya da birkaç öğretmen sağlanması meselesi, hiçbir zaman gerçekleşmiyecek bir tutumdur. Elli yıl, yüz yıl sonra da bu ereğe kavuşamayız. Gidilecek yol pazarda, toplumsal ilişkilerde, hayat düzeninde ve herşeyde kentin kanadı altında bulunan köyün eğitimini de, kentleştirilecek büyük köylere, kasabalara, şehirlere aktarmaktır. Bunun uygulanışı çaresi, geniş örgütlü ve yatılı ilkokullardır. Yerindeki olanaklara göre üç beş köyün, sekiz on köyün, hattâ yirmi otuz köyün çocukları, yakın kasabalarda açılacak bu çeşit okullara doğru sürülecek; bugünkünden daha az giderle, elde var olan ders avadanlığı ve kitapla, belki de bugünkü öğretmen kadrosuyla, ilköğretim dâvası çözüm yoluna girecektir.

Köy probleminin salt gökçeyazında değil, bilim çevrelerinde bile, gene B. R. Eyüpoğlu'nun ıstampa usulüyle ve gerçeğin basmakalıp, tek yönlü görünüşüne uyudurularak ele alınması, dış etkenlerden yakamızı bir türlü sıyıramamak husussundaki alışkanlığımızdandır.

Yerli dil, deyim:

Tıpatıp (noktalama) konusunda olduğu gibi, romanda, hikâyede yerli ağız, yerli lehçe, yerli kelime kullan-

makta ayak dirliyenlerimizin derdi de gerçek Türkçeyi bilmemektedir. Bir yerde bu iş tatlı kaçabilir. Bir yerde gerekli olabilir. Belki — sırasına göre — bir ihtiyaç, bir zorunluk bile söz konusudur. Ancak bütün hikâye ve romanın geçtiği yerlerin şive ve lehçesiyle yazılması, Lâtin Amerika memleketleri dahil, gökçeyazın tarihi boyunca yeryüzünün bir yönünde görülmüş değildir. Bizde görülüyorsa, hele hoş görülüyorsa, (alışılmış da ondan) diyebiliriz. Bu alışkanlığın çabuk geçeceğinden şüphe edemeyiz.

Millî tiyatro:

Bilimin de, sanatın da ulusal'ı olmaz ya, genel bilime ve evrensel sanata her kez bu yoldan gidilir. Hem, araçlar, imgeler simgeler, konu ve çevre, biraz da kaçınılmaz nitelikte, ulusal hazneden sağlanır. Böylece, bugün ileri dediğimiz, gerçekten de gelişmiş sayabileceğimiz tiyatromuzdan ulusal sermayeyi yadsıyamayız. Yoksa taklit tiyatro düzeyinde, temelsiz, dayanaksız, olumsuz kalırız. Bizi dünya tiyatrosuna götürecek yol üstünde büyük ulusal köprüler kurmalıyız.

Ulusal tiyatro lâfiyle yerli oyunu sözgelişi etmek istemiyorum. Görüyorum ki yerli oyunlarımızın tümüne yakın çoğunluğu (ulusal) karakter taşımıyor. Bu kış Ankarada ve İstanbulda oynanan tiyatro eserleri arasında bu nitelikte olanına rastlamadık desek yeri. Söylemeğe gerek yok ki çelimsiz kalmalarının, ayak üstü durmakta zorluk çekmelerinin nedeni de bu.

Tiyatro salonlarımızın dolup taşması, halkımızda yeni yeni parlamağa başlıyan tiyatro zevkinin şahlanmalar göstermesi, bizi şaşırtmamalı. Bu kıpırdama, bu gelişme, tiyatrodan bekleneni verdiğimiz anlamına gelemiyeceği, gibi, köklü ve süreli olacaktır da denilemez. Öteki sanat türlerinde yer yer baş göstermekte olan genel ilgisizliği oyun alanında da rappadak karşımızda bulabiliriz. Hem bu gidişle yolun çoğunu da almış sayılırız. İşaret etmeyi gereksiz sayarız ki, tiyatroda ilgisizlik mikrobunun üremeğe başlaması, çabuk ve kesin bir ölümü sonuçlar.

Peki, ulusal tiyatro derken neyi düşünüyoruz? Gündelik gazetelerde de, bilim adamlarının dilinde de, çok yakın günlerde birdenbire moda haline giriveren sorun: Bizim gerçeklerimizi düşüneceğiz. Oyun plâtformunda gördüğümüz insan da, onun karıştığı çevre de, oyunun gerisinde yaşıyan anlamlar ve imgeler de (yerli) olacak. Çevirilerde dahi (yerli) gerçeklerimize uygun temaları işliyen oyunlar seçilecek.

Bütün bu sözlerden hiç bir şey anlamıyorsak, kolay bir yol var: Devletin ya da belediyelerin tiyatrolara para dökmesi onlardan eğitim alanında yarar beklemesi uğruna değil midir? Yararlı yapıt, Türk sorununu veren yapıttır.

Sanatın itibarı:

Sanatın en az itibara ulaştığı ülke bizimkidir desek inanırsınız sanırım. Sanatçının işiyle geçinemeyip yedek iş tutmasını da, sanatçı kişinin toplum düzeninde belirli bir yeri olmamasını da ele almıyorum, tanık tutmuyorum, düşünmüyorum. Salt (sanat) ın onuru üstündeyim.

Acaba bunun nedeni nedir?

Şöyle bir şey geliyor aklıma: Sanatçı, yapıtiyle

İki Okuyucu

dost dergisine

lhan Tarus'un «Alışılmamış» başlıklı yazısı, birçok düşünce, dil yanlışları ve çelişmelerle dolu...

Yazar «alışılmamış» ı savunuyor. «Alışılmamış» a sevgisizlik yüzünden toplumca geri kaldığımızı söylüyor; bütün geriliğimizi «alışılmış» a bağlılığımızda buluyor. Kişinin sorası geliyor: Her alışılmamış iyi midir, güzel midir, doğru mudur? Bir Fransız sanatı varsa; İtalyan operası, Alman müziği varsa; bu, sanata alışmış bir toplumun bireylerinin davranışlariyle ilgilidir. Kaldı ki, yazar ana - fikrinden de zaman zaman caymaktadır. Herhalde «Yurt hayınlığı» nın savunmasını yapmıyor. Ama, «Aydın öncü...... bir yurt hayınlığı eğrisine girer. İşte alışılmamış bir görüş!» sözlerinden bu anlam çıkmaktadır.

Yazar, «sanki düzenine girmiş, muradına ermiş, dengesine kavuşmuş bir ülkedeymişiz gibi...» alışılmışa saplanmamızdan yakınmaktadır. Oyleyse, «alışılmış», ancak bu niteliklere kavuşmuş ülkelerin hakkıdır. Bir iki satır aşağıda ise, yazar «Batı uygarlığının temelinde bu tat (alışılmamışların tadı) mayalanır.» demekle çelişmeye düşmektedir. Batı uygarlığı, «temelinde alışılmamışların tadı» bulunduğuna göre, «düzenine girmiş, muradına ermiş, dengesine kavuşmuş» değil midir?

Yazar, ikide birde «biz» demektedir. Bu «biz» nedir, kimdir? Üçüncü paragrafta bir «öncü takımı» ndan, bir de «okumaz yazmaz milyonlar» dan söz edilmektedir; yanında da «biz» den... Toplumumuzda bu «biz», kimdir, yeri neresidir?

Yazar, «alışılmış» a saplanmamızı «belki» diye pek de kesin olmıyan bir dille «Viyana Bozgunu»ndan başlatmaktadır. Ancak, nedense aşağıda bu «belki» ortadan kalkmakta ve yazı boyunca «Viyana Bozgunu», başlangıç noktası olarak ele alınmaktadır.

«Viyana Bozgunu» ndan (o da eğer, bozgunsa) sonra «alışılmış» a saplanmak düşüncesi de yanlış gibi geliyor, bize. Bir bozgun (hele Osmanlı ordusunda) «alışılmış» ı değil, «alışılmamış» ı getirir. Kazan kaldırmalar mı, alışılmış şeylerdi? «Viyana Bozgunu» ndan önce, tersine, Osmanlı İmparatorluğunda daha çok alışılmışlar başta gelirdi. Bozgundan sonra ise, «İslâhat ve Tanzimat» hareketlerine girişilmiş, «Vak'a-yı Hayriye» başarılmıştır.

(Gerisi 10. sayfada)

Salim ŞENGİL

Bolshov Balesi Ankara'da

Geçen yıl Ankara'ya gelen Bolshoy Balesinin biletlerini «Ev Ekonomisi» adı altında bir derneğin satışa çıkardığını gördük. Böyle bir derneğin var olduğunu ilkin bu vesileyle duyuyorduk. Oyunların başlangıcından bitişine kadar «Ev Ekonomisi» düzenleyicilerinin bilgisizlikleri, beceriksizlikleri ortaya çıkmıştı. Üstelik sattıkları biletler de ateş pahasıydı. Bu yıl da Bolshoy balesinin yurdumuza geleceğini duyunca sevinmiştik. Fakat gene oyunların «Ev Ekonomisi» yararına verileceğini öğrenince sevincimiz boğazımızda kaldı. Hele bilet fiyatlarını gişe önünde anlayınca bayılmamak için kendimizi zor tuttuk. Aman ne ekonomi, ne ekonomi!... Biletler 30, 50, 100 liraydı. — adam başına. — 30 liralık yerler o gün bitivermişti. Oyunların beş gece süreceği ve ayrı iki program yapılacağı halka duyurulmuştu. Bu programların ilk geceleri daha da pahalıydı. Eğer «Ev Ekonomisi» nin ekonomi anlayışı bu ise, bizim evlerimizin çoktan batmış olması gerekir. Baş kentte kaç ev ve görmesi gereken kaç sanatçı bu kadar parayı ödeyip Bolshoy Balesini görebilir?

Bu derneğin toplumumuz içindeki görevinin ne olduğunu, bugüne kadar ne gibi yararlı işler gördüğünü biz duymadık, bilmiyoruz. Duyan, bilen varsa beri gelsin. Geçen yıl Bolshoy Balesinin yurdumuza geldiği zaman «Ev Ekonomisi» derneğinin daha kurulmamış olduğunu, sonradan yaptığımız inceleme sonunda öğrendik. İki ayrı programı inceleyen bale eleştirmeni arkadaşımız: «Oyunların yer değiştirmesinden, punto farklarından başka bir değişiklik yok her iki program arasında.» dedi.

Şimdi, en üst kademeden, en alt kademeye kadar ilgililerden soruyoruz: Böyle dünya ölçüsünde bir sanat olayının düzenlenmesi, ne olduğu belirsiz bir derneğe nasıl bırakılır? Bu bilet fiyatları nasıl onaylanır? Halkın böylece sömürülmesine nasıl göz yumulur?

Son söz: Programında bile halkı aldatmağa kalkan derneğin Cemiyetler Kanununa göre ilgilerce hesapları incelenmeli.

---

bizim toplumumuza girebilmiş midir dersiniz? Bence girememiştir. Okur yazar sayısiyle, sanat eğitimiyle, din inanışıyla bunun ilişkisi pek kuvvetli değildir. Hayır. Sanatçı, tutumuyla kendisini itibarsız düzeye indirmiştir.

Divan şiirinin, gazel ve alaturka müzik türünün, mevlit ağzının sağladığı itibarı da akla getirmediğimi ilkpeşin söyliyeyim. Gerçek sanatın adamı olduğu sanısına düşen kişi, çokluk, eğri yollara sapmıştır. Sapıyor da. Açık, denenmiş, yeryüzünde ve bütün dillerde yerleşip onur kazanmış yöntemleri kullanmağa çıkışamıyor da, kısa yoldan, anlık etki sağlıyabilen, sığ, şaşırtıcı, ucuz, yürek hoplamaları getirici, gıcıklayıcı, dikkati yekten çekici öğeler arıyor. Soyadı kanununa değil de soyadının bağlı bulunduğu Batılı düşünüşe, adının doğru imlâ ile yazılışına çapraz tavır alıyor. Nonfigüratif'e, soyut'a, gerçekdışın'a, karanlığa, anlamsızlık'a ve anlaşılmazlık'a yöneliyor. Plâstikte, yazılıda, dikilide, dizilide seslide, genel zevkin, genel anlayışın, sağduyunun ve normalin üstüne çıkmağa çalışıyor. Alışılmışdan ayrılmasın demiyorum; asıl bu ayrılış ölçüsünde varlık gösterecektir, gösterecektir ya, insan kafasının kültürel biçimi kavramı dışında oyunlara girişirse, salt kendisini değil, sanatını da, yüzünü seçemiyenler yanında, itibardan düşürecektir; bunu hesaba katmıyor. Geri kalmışlar arasında değil de ileri gitmişler arasında yer alsaydık; iyiyi kötüden seçecek toplum içinde yaşasaydık; tutumunun zararını tek başına çekecek, kısa sürede kenara itilecekti. Bizde durum öyle değil. Dedim ya, bu gibilerin yüzünü seçemiyen kalabalıklar, tüm sanatçı takımını unutup toptan sanatı yadsıyorlar.

Bu gidişle ya bir sanat disiplini kurulmasını, ya da uzun vaadeyi bekliyeceğiz: Batı uygarlığına eriştiğimiz günü.

Din inanışı:

Kemal Edip Kürkçüoğlu adlı yurttaşın yerinde olsam, radyolarda islâm dininin erdemlerinden, niteliklerinden söz açacağıma, bugün yeryüzünde yaşıyan müslümanların neden dolayı bu erdemlere, niteliklere varamadıkları konusunu açıklardım. Bakıyoruz; islâm dini uygarlıktan yana olduğu halde yirminci yüzyılın ortasında uygarlığın en uzağında kalanlar müslümanlardır. Dinin ahlâk kurallarına verdiği mevki ve önem, dindarlar yanında en aşağı kertelere iniyor. Dinin bilim ve kültürden yana takındığı çok ileri tavır, onun yoluna gidenler arasında bilim ve kültür düşmanlığı biçimini alıyor. İslâm dininin doğruluk, kanaatkârlık, dürüstlük ilkeleri en aşırı şekilde islâm ülkelerinde bozuluyor. Peygamberimizin öğütleri başka dinlere bağlı kalabalıklarca tutuluyor da, din-i mübin ehli arasında yankı bulmuyor. Namazın ruh temizliği, beden sağlığı alanında dünyaca doğru görülen garantileri, salt müslüman çevrelerinde ters sonuç veriyor.

İslâm dinine hizmet savını güden Kürkçüoğlu gibiler, bu çelişmeyi açıklamakla görevlidirler. Yüzyıllardır tekrarlanan çıkartma övgülerden vazgeçip bu yola girerlerse hem din inanışına, hem de dünya görüşüne yararlı iş görmüş olurlar. Hattâ belki de kendilerinin var olma ve yaşama nedenleri iyiye aydınlığa kavuşur.

Haber verelim Kürkçüoğluna: Radyo konuşmalarının ana sermayesini ve temasını teşkil eden (hadîs) lerden çoğu, daha bundan 80 yıl önce, Suavi efendi adında bir seçme aydın tarafından delilli ispatlı olarak sahteye, yalana çıkarılmıştır. Demek ki Kürkçüoğlu adlı çağdaşımız, 80 yıl önceki gerçeklerden habersiz, 80 yıllık gecikmenin koşulları içinde hâlâ Türk toplumuna arabın mavalını okuyor. Buna da karşılık vermesini istiyeceğiz ama, politika işleri dışında bilmem bu gibi yazıları incelemeğe vakit buluyorlar mı?

(Gerisi 29. sayfada)

Metin ELOĞLU

Tiryakilik

Arkadaşımızın geçen sayı için gönderdiği bu yazısı, dergi hazırlandıktan sonra geldiği için yayımlanamamıştı. Yazıyı şimdi okuyucularımıza sunuyoruz.
dost

Eksik olmasınlar, hemen hemen her ulusdan, şiiri kendine dert edinmiş beş - on kişisiyle, onları izliyen, pışpışlıyan birkaç bin kişi çıkıyor. Yani bu uğraşın, bazı bireysel alış-verişlerde bir geçerakçe'liği var. Ama gün günden içine kapanan, acunda başka bir acun olabilmek kaygısında alabildiğine yalnızlaşan şiirin, hangi türden olursa olsun, önemli, yararlı bir iş görebileceğini sanmıyorum. Kimi çağlarda; kovma, diretme, insanlaşma savaşlarında ozan da yiğitliğini yansıtacak bir görev seçmiş kendine, becerikliliği ölçüsünde aşa tuz katmış. Ama günümüzde, yiğitliğin tanımı da epey değişti, koşulları, araçları da.. Şiir aşısıyla doğrultulacak kişiler pek kalmadı. Ezberleyip benimsediğimiz toplumsal yasaların, ilkelerin çoğu hızla değişiyor; kişisel inançları, sanıları da etkiliyor, huylandırıyor bu kargaşa; kişioğlu gündelik, yarınlık bencil gereksinmelerini kestirmeden sağlıyacak olanakları, araçları yeğliyor. Bilimsel verilerin, bulguların egemen olduğu somut düzenler onu bir bakıma uslandırdı, sindirdi. Sevdiklerinden çok ürktüklerine saygı duyuyor. Eliot mu? Braun mı? deseler; neylesin, ikincisini seçecek..

Ünlü İngiliz ozanı Stephen Spender, Ankara'da yaptığı bir konuşu' da şöyle diyor: **1930 yılları şairlerinin bir şanslı yanı vardı. Onlar, Hitler ve Franko'ya karşı çıkmakla, şiirlerine okuyucu bulabiliyorlardı. Bugünün şairi ise, yarı boş kiliselerde, ingilizce üzerine yapılan akademik çalışmalar alanında kendilerini yitirmektedirler.** Bu ozan - eleştirmeciye göre, yeni İngiliz ozanları da: **Şiirin yüksek zekâya dayanan bir oyun haline gelmesini sağlıyacak bir klâsizm'e ulaşmak** istegindeymişler. Şiiri iyimser bir açıdan tanımlamıya çalışan S. J. Perse ise, kazandığı Nobel Armağanı dolayısıyla verdiği İsveç Söylevi'ne şu tedirginliğini de sokuşturuyor: **Şiir, herzaman öyle pek saygı görmüyor. Şiirle, özdeğin tutsağı olmuş bir toplumun uğraşıları arasındaki kopma gün geçtikçe artıyor da ondan. Ozanın boyun eğdiği, oysa hiç de istemediği bir çözülme bu; ama bilimin kolaylıkla uygulanma yönü olmasaydı, bilim adamı için de durum böyle olurdu.** Söylevinin bitiminde de şu boş umu: **Nükleer güç karşısında, ozanın kilden lâmbası sesini duyurmaya yetecek midir? Kişi, kili unutmayıp da anarsa, evet.**

Acunumuzdaki şiir geleneğini başarıyla halkalıyan, düşünür yönlü, dediği dedik iki gerçek ozanın yargıları, kuşkuları bunlar. Usu, beğenisi gelişmiş, çoğunluğu aydın, değerbilir uluslarda durum, gidişat böyle olursa; ilkel, kaba - saba toplumlardaki şiir gereksinmesinin ne tür bir nitelik, nicelik taşıyabileceğini kestirmek de zor değil elbette...

II.

DOST'un 40 ıncı sayısında bir konuşmam vardı; kimi soruları yanıtlarken, yukardakilere benzer düşüncelerimi söylüyordum. Bunlardan, şiiri yadsıyan, ona olumsuzluk, boşunalık yakıştıran bir anlam çıkıyor mu? Ayrıca, kişisel mutlulukların baylaşmasında şiirin, sayısı pek artmaz bir azınlığa yardakçılık ettiğini de eklemiştim sözlerime. İşte, Celâl Çumralı da o mutlunun mutlusu azınlıktan biriymiş; nedense kanına dokunmuş o konuşma; DOST'un 41 inci sayısında adamakıllı veriştiriyor. Ama doğru dürüst bir tanımı bile yapılamıyan, soyut, kaypak bir varlığın önemini, değerini hangi kesin doğrularla savunabileceğini kestirememiş olacak ki; safça mı desem? kurnazca mı desem? sövgüsü bol bir patırdıyla yetinmiş paylıyor beni, haddimi bildiriyor! Esirikli, tiryakilikleriyle böbürlenen kişilerden olsa gerek.. Tam anlamadığı, eşelemiye üşendiği düşünleri; kısır, sapa bir yorumla tersleyivermeyi huy edinmiş anlaşılan; karşı çıkışlarında neyi, niye, hangi açıdan yerdiği ya da övdüğü anlaşılmıyor çünkü. O konuşmamdaki **ben-ce'**likleri önce kötümserliğe **mahkûm** edivermiş, sonra da **ölüm'**e! (Yargıç mıdır, nedir?)

ılk yanılgısı şu: **Şiirlerimize yeni birşeyler katabilen Eloğlu'nu geleceğe güveni olan ozanlar bölüğünden bilirdim. Yanılmışım.** Çumralı, geleceğe güvenle bakan kişilerin ille de şiirden medet umanları arasında bulunabileceğine inanıyorsa, daha çok yanılır.Şunu demiştim: «Şirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyorum. Hele çağımızda, bilimsel bir güç, bir nitelik taşımıyan çabaların, anların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım.» Kötümserlik, geleceğe güvensizlik neresinde bunun? Çağımıza özgü yaratma, yöneltme, güzelleme çabalarında kökü bilimde araçları, düş sunusu araçlara yeğlemek, varmayı özlediğin yere onların eşliğiyle ulaşabileceğine inanmak, kötümserlik değil, olsa olsa özdeksel bir iyimserliktir. Daha mutlu, daha yaşanası yarınlara varma savaşımızda ancak bilimsel etkenlere bel bağlamamızın doğruluğunu siyasal, toplumsal, ekonomik olaylar, gerçekler

(gerisi 19. sayfada)

Sabahattin EYÜBOĞLU

Yıldızlı bir

Desen : Abidin DİNO — Şahap Sıtkı'nın Kolleksiyonundan

Geçen ayın önemli sanat olaylarından birisi de, Ruhi Su ile Site Tiyatrosu Sanatçılarının bir halk şiiri ve halk müziği gecesi tertiplemiş olmalarıdır. Site Tiyatrosu'nun bütün sanatçıları halk şiirimizin en güzel örneklerini okumuşlar, Ruhi Su da sazıyla çalmış, söylemiştir. İstanbul'un hemen hemen bütün sanatçılarının ve sanat sevenlerinin geldiği bu gece çok parlak olmuş, genel istek üzerine bir kere daha tekrarlanmıştır. Bu gecenin önemini belirten Vedat Nedim Tör'ün bir yazısını aşağıda, açış konuşması yapan Sabahattin Eyüboğlu'nun yazısını'da yan sayfamızda bulacaksınız.

Vedat Nedim TÖR

Sanat Tarihimizde Anılacak Gece

I

Site Tiyatrosunda yaşadığımız 10 Nisan 1961 Pazartesi gecesi, sanat tarihimizin sayılı günleri arasında yer alacaktır.

Halk şiirine ve halk müziğine ayrılan o gecede, ilk defa olarak, halk şiirinin, halk müziğinin gerçek anlamı ve değeri üzerinde Sabahattin Eyüboğlu'nun usta konuşmasından başka, halk şiirlerinin ve türkülerinin «gerçek sanatçılar» ağzından söylenmesi olayıyla da karşılaştık.

Halk şiirlerini, halk türkülerini sanat sınırları dışında tutan, onların hiç sanat formasyonu olmayan ham ağızlardan söylenme geleneğini olağan görenlere karşıt, ilk o gece, masal tekerlemelerimizin en

türküler gecesi

● **«Bir Ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.»**

«Millî ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu sayede, Türk Millî musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.» (1934)

ATATÜRK

(1. sayfadan)
meleri gerektiğini bilmediğimiz için; ağıtı oyun havasına, oyun havasını ağıta, türküyü alaturkaya karıştırdığımız için. Türküleri ciddiye almadığımız için kısacası. Türküler köylerde alaturkadan ayrı, hattâ, birçok yerlerde alaturkaya inat, saraya inat devrimci bir ses olarak doğdukları, baskıya baş kaldırdıkları halde, biz yine evirmiş çevirmiş, çok yerde alaturkadan, saraydan yana götürmüşüz onları. Çıkar yolumuzu çıkmazlara sokmuşuz.

Alaturkanın Batı müziğiyle uzlaşabileceğini söyleyen, daha doğrusu sizleri buna inandırabilen kaldı mı bilmem. Ama halk türkülerimizin Batı müziğiyle kaynaşabileceğini, hem Bartok gibi memleketimizde incelemeler yapmış Batılı ustaların uyarmalarından, hem de kendi yeni bestecilerimizin verdikleri örneklerden biliyoruz.

Alaturkanın Batı müziğiyle niçin uzlaşamadığı üstünde durulurken, Ruhi Su'nun dediği gibi, yalnız tek sesli olmasının değil, tek duygulu olmasının payı üstünde de durulmalı. Bu müziğin çeyrek seslere bağlılığı kendi melodi örgüsü içinde vardığı olgunluk, donmuşluk gibi teknik çıkmazları bir yana, tek duygu içinde kalması, hayatı, Batı müziği gibi, değişikliği, bütünlüğüyle vermesine engel olmuş. Müziğin çok sesliliğe gitmesinde, değişik duyguları anlatma çabasının büyük rolü olsa gerek. Alaturkanın tek konusu aşk, hem de belli bir aşk, hep o zalim sevgili olmuş, tek ses de bu tek konuyu inceden inceye işlemesine yetmiş. Buna karşılık halk türkülerinde ve şiirlerinde, şimdi de göreceğimiz gibi, en değişik insan duyguları dile gelmiş : bol bol aşk ta var, ölüm korkusu da, umut da, umutsuzluk da, öfke de, özlem de, boyun eğme de, baş kaldırma da, oyun fantazya isteği de, tabiat sevgisi, yol yorgunluğu, sivri sinek acısı, emektar öküze, yorgun ata saygı da var. Bu duygu çeşitliliğinin Batı'da olduğu gibi, değişik çalgılı değişik anlatımlı bir yapıya gidememesi hem yok-

(Arka sayfada)

güzel, en şaşırtıcı örneklerini, Pir Sultan Aptal'ın, Şah İsmail'in, Dadaloğlu'nun Karacaoğlan'ın, Köroğlu'nun günümüzün turfanda sanat anlayışına meydan okuyan şiirlerini Site tiyatrosunun yüksek cevherli sanatçıları ağzından dinlemek mutluluğuna eriştik.

Bizde sahne sanatçılarının şiir okumaları âdet olmamıştır.

Küçük Sahne'nin ilk kuruluş aylarında, memleketimize gelen Fransız tiyatro artistlerinin yaptıklarına imrenerek biz de «matine poetik» ler düzenlemeye yeltenmiştik de doğrusu pek parlak sonuçlar alamamıştık.

İşte, o gece, Site tiyatrosunda, memleketimiz için yepyeni, yani, tam batılı bir şiir tekniğiyle karşılaştık. Halk şiirinin o dişlenince suları akıveren olmuş şeftali hazzını, ağzımız kulaklarımıza vararak tattık.

Masal tekerlemelerimiz, sürrealist edebiyatın erişilemez doruklarıdır. İnsanı gerçekler dünyasından söküp masal göklerine bir jet hızıyla fırlatıvermenin bu kadar usta örneklerini başka dillerde bir bilen gören varsa söylesin!.

Yalnız bunların o gerçek üstü havasını verebilmek için, daha canlı, daha renkli bir söyleyiş gerekirdi gibime geliyor. Fakat, bütün öteki şiirlerde sanatçıların tonları, edâları çok başarılıydı. (Arka sayfada)

● **«Bir Ulusun ana kanunları ancak müziği ile birlikte değişebilir.»** (M. Ö. IV. yüzyıl)

EFLÂTUN

II

Ruhi Su, halk türkülerimizi bize konservatuar eğitiminden geçmiş bir sanatçı ağzından dinleten ilk ses artistimizdir.

Böylece, halk türkülerimiz, bir çırpıda, alaturka söyleyişin o dar, düz, renksiz kalıplarını kırarak, batılı mayalarına pek yakışan bir anlatım zenginliğine yükseliyorlar.

Bu «Yeni ağız» sayesinde, «sadece mahallî» ezgiler olmaktan kurtulup «evrensel» bir nitelik kazanıyorlar. Onları artık herhangi batılı da dinlese yadırgamıyacak, anlayacak ve sevecektir:

Ruhi Su, halk türkülerimizi uluslararası itibara da kavuşturan ilk sanatçımızdır.

dost dergisine

(5. sayfadan)

Yükselme devrindeki akınların, bir Çaldıran'ın nedeni yazarın dediği kadar püften midir? («Alışılmış» a saplanmamızın nedenleri de bu kadar yalınkat mıdır?

Dört sayfalık yazının ilk sayfasında gözümüze çarpıverenler bunlar... Öteki sayfalar için Tanrı okuyanın yardımcısı olsun!

Sonra bir de «Noktalama» yanbaşlığı altında örnek olarak verilen paragrafın konu ile ilgisi anlaşılamamıştır. Ancak, yazar «Omuz silkme gösterisi yapıp ondan (noktalamadan) vazgeçmiş görünenler, noktalama yöntemlerini bilmiyorlar demektir» demektedir ki, gene yanılıyor. Nitekim her «omuz silkmiyen» noktalama kurallarını biliyor mu, demektir? Örneğin, kendisi omuz silkmediği halde (eğer silkiyorsa «alışılmış» çı demektir), noktalama kurallarını pek bilmemektedir. Menfî adam, vatan hayini, bilisiz, bilisizlik, anlatım, yardımcı tümce, v.b. parantez arasında değil, tırnak arasında yazılmalıydı. «Vükelâ toplantılarını, zorunlu kılan», «grameri sentaksı yerinde, tek bir tümce» derken virgüller gereksizdir. «... tekniğini bilmenin arı tohum anlayışından uzak duruşun,...» derken «bilmenin» den sonra, «eli kolu kırık fiili faili döküK...» derken «kırık» tan sonra (v.b...) virgül gerekirdi. «(Köy) kuruluşunun toplumbilim'de ve Ekonomi'de...» derken «toplumbilim», niye küçük harfle başlar da «ekonomi» büyük?

Yazarın öz-Türkçeye, bizim Türkçeye karşı bir ilgisi var ama, başarısı bir hayli zayıf... Bir kere, ilkesizlik içerisindedir. «Yoksul, olumsuz, özne, ölçü» yerine tutmuşda «fukara, menfi, fail, kriteryum» demiş.

Ancak, çoğu kelimeleri yanlış, çoğunu da yersiz kullanıyor. Örneğin, «kuşku, belbağlamak, yılmak, anlı, yoksunluk, gerek, olanak, simge, v.b....» yersiz kullanılmış kelimelerdir. Hele «horata, çıkarlı,» kelimelerini Türkçe sözlük'de bulamadık.

Daha çok söyliyecek var ama, bir okur, derginin bütün sayfalarını kaplıyacak değil ya!.. Yalnız, bu yazının Dergi'ye nasıl girdiğini anlıyamadık. «Dost» gibi bir derginin okurlarını böyle boşuna bir çabaya katlandırmaması gerekir, diye düşündük.

İlhan Tarus'un bu yazısıyla şeyhülislâm Yahya Efendi'yi andık:

«Söyliyenler kendisin bilmez,
bilenler söylemez»

---

sulluktan, hem de gelenekleri kıracak kültür gücünün köylere ulaşmamış olmasından. Yeni araçları, yeni söyleyişleri, yeni sahneye koyuşları uyanık aydınlar getirebilir ancak. Kendi yağıyla kavrulan köylü Âşıktan, orkestra, koro kurmasını, sesi ni değişik türkülere, değişik duygulara uydurabilecek bir eğitime, bir sıkıya sokmasını bekleyemezdik.

Yine Ruhi Su'nun dediği gibi, halk bir büyük bestecidir sadece. Besteci yarattığını kendi çalıp söylemek zorunda ve gücünde değildir her zaman. Adam kıtlığında bu işi de besteci yapar. Yapar ama o zaman çalgısının ve sesinin olanakları içinde de kalır. Yaratmak başka iş, yaratılanı gereğince değerlendirip yaymak başka iş. Bizim halkımız kendi bestelerini hele son yüzyıl içinde öyle bozarak söyler olmuştur ki, Ruhi Su gibi halk müziğini ve şiirini Batılı bir görüş ve cömert bir sevgiyle ele alanlar bir türküyü türlü eklenti ve özentilerden, ses âlet ve bilgi yetersizliğinin, kulaktan kapmanın doğurduğu bozulmalardan ayıklamak için akla karayı seçmektedirler. Bu ses ustaları üstelik ayıkladıkları türküyü şehirler ve milletler arası bir müzik diline götürmek ve eğitilmiş bir ses zenginliğiyle yeniden söylemek zorundadırlar. Yerli seslerin millete mal olması ve dünyaya ulaştırılması için başka yol yok çünkü. Bu durumda halk, kendi yarattığı bestenin aslını, ciddiye alınmış, arınmış aydınlatılmış örneğini yadırgarsa şaşmamalı, üzülmemeli buna. Halk kendi kilimini sergi saraylarında, kendi oyunlarını, kendi gerçeklerini tiyatrolarda görünce de yadırgıyabilir. Ama buna da alışır istersek, alışınca da Batılı sanata daha kolay gidebilir.

Uzun sözün kısası Site tiyatrosu, yeni görüşlerle yüklü bir eski türküler gecesi hazırladı bize: Yarına çevrik bir eski zaman gecesi. Bu işe bir tiyatronun, hem de, darlığı içinde cömert, zorluklar içinde gülümser ülkücü bir tiyatronun el uzatmış olmasına sevinmek yerindedir. Mutlu, yıldızlı bir gecesindeyiz türkülerin,

---

Biçimlenmek

Vardığını yıllara sabahtan başlayarak
Sütlü ekmekli ilk gün umutları
Kapanan yollarında yalın evlerin

Kıvırdığı saçlarına sonca, içtiği suya
Çiçekler azalınca yitiyor yazlar
Uzayıp tekleştiğinde kollarımda

Girdiği düzlüğünde yüreklerinin
Kapanan kapıya dek, biten türküye
En açık renginden sevilmişliğin

Bıraktığı ışığa gözlerinden
Çizdiği vargücüyle

Egemen BERKÖZ

Veysel ÖNGÖREN

KAPILARI İNDİRGEMEK

GENELLEME

Geçenlerde iki kişi, iki söz söyledi. Birinki şu: «Eleştirmen sanatcı değildir. Sanat yapamadığı için onun bunun üstüne konuşur.» Öbürününki: «Biz, öykümüzün geldiği yeri de, Orhan Duru'nun geldiği yeri de, okuyucu biliyor diye kabul ederek eleştirme yapmalıyız.»

İşin kötüsü bu ikisi de özgü açmaları yakalıyamamış kişilerdi. Bunu iyi bildiğimden dediklerini adamakıllı önemsedim. Bunlar çevrelerinde buldukları, toplum baskısıyla kabullendikleri kanılardı. İlkini savunan ozan, ikincisini savunan eleştirmen.

Asım Bezirci'nin kitabını okurken, yukardaki durumu itemedim. Ozanla eleştirmen gelip durdular. Yeri geldikçe biri «demedim mi» diye dikiliyordu. Öbürü de sırasını bekliyordu. Aslında yapıt onların dediği gibi değil. Değil ama, Bezirci, onları yanlış kanılarında tutmak, eleştirmeyi zor duruma sokmak için yapılabilecek ne varsa yapmış. Bunu onun yönteminde aramak gerekli.

Ülkede kurulu bir düzen varsa, yeni gelen bu düzenin içinde yapıtını verir. Böylesi çoğunluktur. Birileri de kurulu düzenin vardığı yeri görür, alır yürütür. Bunlar azdır, devrimci kişilerdir. Kurulu düzen yoksa, her gelen bozukdüzenin sınılarını, olanaklarını çizip oradan ilerlemiye, düzeni kurmaya zorunludur. Bizim kurulu bir eleştirme düzenimiz yok. Eleştirmen olacak kişi önce yapacağı işin yerini ve bundan doğacak yöntemi tutarlı bir saptamayla kesinleştirmelidir.

Hikmet Dizdaroğlu tipi eleştirme, yazarın yaptığı işin bir özetini verir o kadar. (Çoğunlukla sanat dışı itkilerle yazı yazarlar. Örneğin Salâh Birsel için yazdığı son yazı). Bu özet tam değildir. Parça parça, kopuk kopuk örnekler alınır. Beğenecekse iyi, beğenmiyecekse kötü diye altına not düşülür. Çok kere överken yerer, yererken de överler. Dizdaroğlu adını, diğer benzerleri içinden rastgele seçtim.

Salâh Birsel tipi eleştirme de çıkışını önemsenmiyecek şekilde sanat dışı etkilerle karıştırır. Anlıyanlar - anlamıyanlar ayrımı uyarınca, «doğma» esası üzerinden yargılar verilir. En önemli kural ne yargıların gerekçesi açıklanır ne de kullanılan tüm terim ve kavramlar tanımlanır. Son derece kavgacı bir edayla «bu budur» diye kesip atılır.

Ataç tipi eleştirme, bir değerler, ölçüler sistemine vurulur. Başıboş, gelişigüzel değildir. Doğmalara dayanmaz. Ataç yargılarını savunur. Yeni yargılarla değil de, yapıtların güzelliğini ve çirkinliğini anlatmakla. Bu anlatımın içinde ölçüleri serpiştirilmiştir. Birimler net açıklanmamıştır. Ataç bu yüzden olduğundan çok fazla öznel bilinmiştir. Oysa yararlı bir nesnelliği, bize verebilecek tutamaklara sahiptir. Fakat o anlatımla verilen yargı tadı, «Ataç akıcılığı» diye adlandırılmış, benimsenmiş; anlatıma dayanmıyan eleştirmeyi ve üstelik yoğunlaştırılan düz yazı uslûbunu zor duruma sokmuştur.

ELEŞTİRMENİN İÇİNDE BEZİRCİ

Son iki tip eleştirmeyi adlarıyla andığımız kişiler, kendileri yazınımıza getirmişlerdir.

Yapılacak iş Ataç eleştirmesini iyice incelemek, öbür iki türün olumsuzluğuna düşmeden bir değerler sistemi kurmaktır. Yöntem bir yandan sanatın kendisi üstüne yazmak, poetikaya gitmek, öte yandan da kitap ve yazar eleştirmek olmalı. Biri kuramda diğeri edimde gerekli bu iki çalışma bizi bir seçikliğe ulaştırabilir. Bir kural var ki bir türlü atlıyamıyorum: Bir kişi salt şiir üstüne konuşamıyorsa şiir eleştiremez. Öbür kollar da öyle.

AYRIM :

Betikteki yazılar şunlar: 2 tartışma; Karkoç'la, Edgü'yle. 7 yazı dışardan gelen itkilerle yazılmış. 5 yazı eleştirme: Kılavuz, Cöntürk, Rezil Dünya, A. İlhan, Ayrık Otlar. Kalan beş yazı da deneme inceleme karışımı.

DIŞ İTKİ YAZILARI :

Bezirci'nin «şiir açıklanır mı, anlatılır mı» gibi bir meseleyi yazması için, Cansever'e ne gibi bir gereksinmesi var. Cansever'i söz konusu etmeden düşündüklerini yazamaz mıydı? Fethi Naci hakkındaki görüşlerini açıklaması için Naci'nin konuşmasını beklemesi, üstelik onun sözleriyle donatılmış bir yazıyı yazması ne biçim bir zorunluluktan geliyor? Türk romanının gerçekciliği üstünde Kemal Tahir'siz durulamaz mı? Eleştirmenin haysiyeti üzerine yazmak için 12 kişinin yazmasını niye beklemeli? İlyada için de. Testi kırıldıktan sonra çocuk dövmek iyi yol değil. Şiirimizin alabura olduğu bir dönem de, üstüne konuşmak için, soruşturma beklemek koşul mudur?

Bu davranış ülkemizde «Eleştirmen bir sanat kolunda başarı kanazamadığı için yazı yazan adamdır» kanısını doğurdu. Eleştirmenin haysiyeti de burada tehlikeye girdi. Başkalarının sözleri üstüne ıkına sı-

Alycone 8

Kutsal kurt! Sen, omuzbaşı irinlerinin ünü! Gümüşünde ayın sen
ve unutulmaz dostluğun, o cam-özü gözlerin, o kadife dokusu
binlerce ayakların; onlar, yaşlı elçisi yeraltı sultanının, o
isimsiz aydınlığın...

Sen, güzel şeyi unutulmanın, unutulmamanın; sen... Siz yani aç-
göz tanrılar, siz; gece ülkesinin anaç tinleri, ve en çok gök-
yüzünde hummalı ağaçları düşündüren safran;

Evet! Uzaklık kadar uzun bacaklı kadınların becerikli kalçalarının
karanlık ülkesi; sesinden, sıcaklığından çiçekler uçuranların
hayvan başlı tanrılara adanmış eti; o küçük karanlık. Evet!

Omuzdaki mezar sessizliğini öttüren mezarcı! toprağın sesidir bel-
ki unutulan; iyi giyimli pazar kıvançları ve bir kökün anıla-
rı... Deliliğin gözyaşlarıdır bu akan kan, bu irin; yani senin
gümüş sırtlı kurt, yani senin ÇOCUK - ŞEYTAN.

—9—

Ulu et! Sen en köklü soyu bu kıraç toprakların! Bak işte salındı
alev dilli köpekleri aşkın, o incecik bacaklı, çılgın soluklu.

Putlar, naftalin ve baharat kokulu odalar, bir pencereleri hep o
güneye bakan. Putlar, putlar... Siz yani yatakları altın terden
sırılsıklam!

Bak işte, gelir
vurur sabırsız kıyılara çıldırtıcı gelgitler, sonsuz iç çekişleri; kan!
Olur mutlu et, putlar, çığlık dolu tuz; ve o işte; en güzel kan.

Özdemir İNCE

---

kına konuşan adamlar durumuna düşüldü. Bu, Dizdaroğlu eleştirmesinin evrimleşmiş, kılık değiştirmiş şeklidir.

TARTIŞMA YAZILARI :

Salâh Birsel'in havasını kurduğu ama asla düşmediği kavgacı eleştirme tipi en gözde olandır. Birsel buna düşmedi, çünkü, sözünün altına yatanı bilen aklı başında hiç kimse ona yönelmedi. O da kendinden sonrakilerden uzak durmayı bildi.

Son iyi aydır M. Fuat'la, Yaşar Kemal arasında açılan ve yayılan tartışma, eleştirmemizin içinde bulunduğu çıkmaza tipik bir örnektir. Bir susmadan sonra Feti Naci'nin de K. Tahir'le kapışarak gelmesi üstüne tuz biber ekti.

Bu kapışmaların en belirgin yanı düşüncelerin, yöntemlerin değil de kişiliklerin söz konusu olmasıdır. Bu sanatçı kişiliği değil, kişi kişiliğidir. Belgesi de, ilk yazılarda meselelerin başat olmasına karşın edanın Birsel'varî iğneciliğinin elden bırakılmaması yüzünden çok geçmeden «sen zaten busun» «Şöyle bilirdim seni, meğer buymuşsun» «Şurada çelişmeye düştün» «Demek ben böyleyim ha» «Ama ben kendimi sana anlatmak için boşuna uğraşıyorum, kafan almaz» «Kazara adam oldun sen» «Tutar kolundan atarım ha» gibi tümcelerin ortalığı bürümesidir.

Bir belge de şu: Karşısındakinin sözünü anlamamazlıktan gelip, istediğin biçime sokup, inadına uyuşmayı bozmak. Yöntem de o kişinin belli kanılarını umursamayıp, bir tümceyi aradan çekip mantık oyunlarıyla çürütmek. O bozguna da adamın varını yoğunu koymak.

Bezirci'nin iki tartışma yazısı bu görgüye tıpatıp uyan örnekler. Bu da ülkemizde eleştirmenler «Al gülüm ver gülüm sevdasındadır» gibi bir kanıya gidiyor. Eleştirmeye güven ölüyor. Açıkça yazılanı anlıyamıyan yada anlamamazlıktan gelecek kadar okuyucuya saygısı olmıyan kişi, sanat yapıtını nasıl anlıyacak anlasa da tarafsız konuşabilecek mi kaygısı kökleşiyor.

BİR YÖNTEM : BEZİRCİ

Bezirci bir yapıtı eleştirirken, yazarının o yapıt türündeki kanılarını işe karıştırmaktan kendini alamıyor. Bunu ileri götürdüğünden «Acaba yazar - yapıt karşılaştırılması yöntemi dışında eleştirme yapamıyor mu» sorusu doğuyor.

Yazar yapıtını verdikten sonra onun karşısında diğer insanlar durumuna düşer. Önce bunu iyi anlamalıyız. Yapıt yazarın ölçülerine göre değil, eleştirme ölçülerine göre irdelenir. Yok amaç yazarın kanılarıyla yapıtı arasındaki bağsa, bu da değerlendirme değildir. Yapıt ya da kişi değerlendirme değildir. Bir özelliktir, amenna. Bezirci her seferinde kanıyla yapıt arasındaki tutarsızlığı yazarın zararına kullanıyor. Kendisi için bir ölçü durumuna gelmiş. Ama yapıtın saptanmasında ne derece işe yarar. İşimiz önce yapıtı değerlendirmek olmalı.

Beş eleştiri yazısında da bu yöntem var. Dıştan gelen itki alışkanlığına da dayanıyor olmalı.

DÜZEN :

Attilâ İlhan üstüne yazdığı eleştiri Bezirci'nin yazıda kullandığı düzene örnek verilebilir. Birinci bölümde «Ülkücü sanatçı» hakkındaki kanılar var. Bu bir dayanak, ölçü olarak alınmış. Oysa başlı başına bir sorun. Ülküsüz yazar var mıdır? A. İlhan eğer böyle bir partırtı koparmışsa, ülküyü şiirle vermek için nasıl bir şiir tekniği, anlayışı, yöntemi ileri sürüyor? Bunları da yazmalı. Oysa bütün yazıda A. İlhan'dan alınan sözlerden şu çıkıyor: «Ozan dünya görüşünü şu şu kaynaklara dayanarak kurmalı, şu şu temeller üstüne çıkmalı.» Peki bunu nasıl şiirleştirecek? Oysa

alınan bütün örnekler dize. Şiirlerden çıkarılmış. Bir yandan ozanın düşünün geliştirilmesi üstüne sözleri var, öte yanda ise ozanın yaptığı dizeler. Bunların ikisi biribiriyle doğrudan doğruya bağlı olmıyan nenler. Arada şiir anlayışı var. Ortaya şu çıkıyor: «Şiir alanında mı eleştiriyoruz, şiir dışında kalan ilk hazırlık döneminde mi?»

Bundan çıkacak konular gayet açık: Ozan özü üstünde bizi aldatmak mı istiyor? Şiir tekniği mi aykırı? Şiir tekniği yok mu? Yoksa düşündükleri birer özenti mi?

Şimdi hangi konuyu seçiyoruz? O sonuncuyu seçmek istemiş. Ama kargaşalık yüzünden iki soruyla tüm yargılarının bozuluvereceği bir tutarsızlığa düşmüş.

Sonuncuyu ele alınca gene Bezirci'nin ozandan aldığı şu tümceyi nasıl karşılıyacağız? «Kendi memleket meselelerinin üstüne eğilecek, bu meselelerinin ferdi, içtimaî tahlillerini estetik bir form içinde verecektir.»

Bezirci'nin aldığı örnekler bu «Ferdi tahlillere» giriyorsa? «İçtimaî tahlillerini» veren şiirleri de olabilir, ya da olanakları daha elverişli diye romanlarına koymuştur. Şiirlerinde toplumdan gelen bunalımın kişide yarattığı ruhsal davranışları çizer.

İkinci soru şu: İnsanlarını incelemiş de onların sarsak, kaçak, düşebilir adamlar olduklarını görmüşse?

Yazıdaki o ağır yargıyı verirken bu iki soruyu karşılamak gerekirdi. Üstelik ikinci soru bizi yukarda saydığımız konulardan apayrı bir konuya götürür: Yazar gözlem ve yorum gücünden yoksun mu değil mi? Bu kere «Ülkücü yazar» konusundan da fırladık.

Neyi anlatıyorsak onu sadelikle açıklamalıyız. Temiz, açık, dolaysız ve dışa bağlı olmıyarak.

BİR BAŞKA YÖNTEM:

Özellikle denemeye kayan yazılarında kesin ayrımlar yapıyor. Örneğin: Özcüler - Biçimciler, kalıcılığa inananlar - inanmıyanlar, toplumcular - bireyciler v.b. Sonra iki yanı da aşırı bulup arayı bulmaya giriyor. Fakat daha ayırırken, titizlikle en koyu, kimsenin kolay kolay «Bu benim inancımdır» demiyeceği kadar koyu, biribirinden ayrı kutuplar çiziyor. O yüzden de zaten uyuşma olanakları kalkıyor. Bir yandan da sadece yazının yazılabilmesi için yapılmış oyuncak inançlar gibi geliyor adama.

En tipik örnek «Bir Gerçeğin İki Yüzü» dür. 1 ve 2 nci bölümlerde karşı kutuplar çizildikten sonra 3 de uylaştırmıya geçiyor. Uylaşacak yanları kalmadığından ikisini de yeriyor. Dikkat edilecek olan iki tarafında bir tümcelerle yerilmesi. Ortada özellikler yok ki ayrı ayrı yerilsin. Bu arada Marcel ile Spender'de işe karışıyor. Zaten onlar yapıyor yermeyi. 4 üncü bölümde sözü Bezirci alıyor. 3 üncü bölümü yeniden yazıyor. Orhan Veli'den de bir örnek. Yazı bitiyor.

Son yazı 28 sayfa, 245 tane özel ad var. Yazar ve kitap adı. Bu oranla sayfa başına — kitapda — 9 özel ad düşüyor. Sayfa başına 7 satır yabancı söz. Sayfa başına 3 tane «izm» benzeri genel ad. Bir sayfa ortalama 35 satır.

Bu durumda Bezirci'ye söz söyliyecek yer ve atmosfer kalmıyor.

YARGI İŞİNDE:

Ayrık Otlarla, ilk soruşturmaya verilen yanıt arasındaki uyuşmazlığa değineceğim? Ayrık Otlarda Ağabeyler diye adlandırılan ozanlar, soruşturmada bambaşka kişilikler alıyorlar. Çelişme var demiyorum. Amacım o değil. Bu yargılar niye biribirine bağlanmamış. Eğer görüş değişmişse niye belirtilmemiş?

Ferid Edgü için «Göz nuru» döktükten, erdemlere buladıktan sonra «En iyi öten boş fıçılardır» sözünü de üstüne sıvamaktan beklenen ne?

Eleştirmenin işi gerekcesiz, gelişigüzel yargılar vermek midir?

ANA YÖNTEM:

Yazıyorsam bu, yazar oldum anlamına gelmez. Yazı yayınlamak işin amatörlüğüdür. Profesyonellik kitap yayınlamakla başlar. Sanatçı ya da okur bir araya gelmiş yazılarda benim yerimi saptamıya gider. İki kitap, üç kitap. Sonunda bir yargıya varılır. Bu aslında bir yargılar sentezidir. Ondan sonra insanın yazılarını ararlar, sözüne değer verirler. Biz bahtlı kişileriz. Kitapsız yazar olabiliyoruz. Bizim bahtımız, memleketimizin bahtsızlığıdır. Kitap önemlidir. Yayınlarken iyi düşünmeli: Yazıyla değil asıl kitapla güvenin ya da güvensizliğin doğacağını unutmamalı.

Bunca sözü, Bezirci'yi bu açıdan suçlamak için söyledim. Oysa bunca gözlemden sonra genel yargılara da gidilebilir. Ama uygunsuz. Onun kendine yaptığı haksızlığa katılmıyacağım. Göz nuru döktüğünü hep biliyoruz. İyi niyetli olduğunu da. Geniş bilgisi olduğu ortada. Ama yöntemi yetersiz. Hattâ yok.

Yöntemde ilk yanılgısı ne üstüne konuşacağını iyi saptamaması. İkincisi karmakarışık bir kitapla ortaya çıkması. Hangi türe koyacağız bunu: Kavgaya mı, Sanat Tarihine mi, Denemeye mi, Eleştirmeye mi?

Bir eleştirmen, neyi eleştirecekse önce o dalda Ali'yi, Veli'yi katmadan (yararlanmamak demek değil) sözünü söylemeli. Gene Ali'yi, Veli'yi katmadan yazar, kitap eleştirmeli. İlk kitaplar ya bunlar üstüne ya bunların karışımı olmalı.

Eleştirme ölçü demektir. Güven demektir. Önce ölçülerimizi ortaya koyalım. Ya kuramla ya edimle. İkisi de olur.

Sezer TANSUĞ

HATTAT VE HAT DÜZENİ İNCELEMESİNE GİRİŞ DENEMESİ

Harfler ve harflerin birleşerek yarattıkları sözcüğün anlamı mıdır aslolan? İşte şimdi bu hattı okumasak ne çıkar, böylece anlamdan, konudan sıyrılıveren hat biçimleriyle düzenleri, gene bizi duyarlıkla coşturmaya ve gizli bir pictural niteliğin belirtileri karşısında, belli bir üslûba yönelme tavrına sokmaya elveriyor demiyor muyuz?

Öyleyse daha başlangıçta konunun, dözcüğün bir hatdüzeninin kurulmasında iyiden iyiye vesile olduğu yargısına varabiliriz. Zaten bu düzenin kurulmasında konunun ve sözcüklerin ön plânda rol oynadığını ileri süren bir tutum da, hemen aynı zamanda bu sözcüklerin ve konunun bir hat düzeninin uslûbuyla bağdaşabilirliğini sağlamak uğrunda, yaşanmış, derinden bir anlamı, büyüye kadar varan, dinsel kutsallıkla birey, kişi gerçeğini birleştiren bir anlamı yanıbaşında getirdiğini ortaya koymak zorundadır. Biz şimdi burada kısaca, sözcükleri bu bakışla ele almakla hattın düzenini sözcüklerden sıyırıp, sözcükleri vesile sayan bir bakışla ele almak arasında çok önemli bir ayrılık olmadığını belirtmeliyiz. Nedeni de şu: üslûptaki canlılığı duyan bir görüş, önce biçim ve düzenlerden söz etmeye başlasa da, bu malzeme üzerindeki görüşlerini derinleştire derinleştire giderek konunun ya da sözcüklerin yaşanmış özüne varır. Konunun ya da sözcüklerin yaşanmış, kişiyle yoğrulmuş özünden çıkan görüşe gelince, bu da aldığı, kavradığı bir duyarlığı biçimlerde, hat düzeninin dış yapısında sınamak, tespit etmek zorunluğundan kaçınamıyacaktır. Bu konuda belki ancak eserlere eyilen kişilerin alışkanlıklarından, eylimlerinden söz açılabilir. Bir de böyle bir malzeme karşısında ortaya çıkan yeni zorunlukların sözü edilebilir.

Bu malzemeyle karşı karşıya geçince, bir eksiğimizin gene ortaya çıktığını saklamamız gerekir. Bu da giderilmesi güç bir eksikliktir. Eski harfleri üstün körü bilmek yetmez bu açığı kapamak için. En karmaşık düzenleri okuyabilir duruma gelmek gerekir ki, bundan böyle eski yazının yaşamımıza, inancımıza karışmak olanağını yitirdiğini bilerek, bu eksiğin bir kaç uzman kişinin dışında sürüp gideceğini kabul edebiliriz.

Ama şüphesiz bu durum, bizim hat düzenleri karşısında çekingen ve edilgin bir tavra sürüklenmemiz demek değildir. Bir eksiğimizin olduğunu kabul ederken buna, bu eksiği karşılayan yeni bir yazımızın doğmuş olmasından duyduğumuz mutluluğu eklemeliyiz. Bu mutluluk önce çevremizde yaratılmış kültür ve sanat değerlerine bağlılık, sonra da bu değerleri biçimi, düzeni, yapıyı kavrıyan bir bakışla yoğunlaştırarak bir kere daha doğrulamaktır. Hatları kuru kuruya, dışta kalan sözcüklerin ve anlamların çerçevesi içinde okuyan kişiler, kuşaklar tükendikçe, böylesine okuyamadan, ama biçimlerin getirdiği derin duyarlığı ve espriyi yaşatmaktan da geri kalmayan kuşaklar türeyecektir. Bu durum belki de eski amacını yitiren hat düzenlerinin yeni bir ölmezlik nedeni olarak karşımızda durmaktadır.

Bizim hat düzenlerinin basit bir anlam sınırı içinde sıkışıp kalmayışı, titreşimli, duyarlıklı bir iç grafiği niteliği taşıdığı şüphesiz önce Batılı kişiler, özellikle sanatçılar tarafından anlaşıldı. İnsanın kişisel - bireysel dünyasına açılan ve doğaya, çevreye bakışta kendi yaşam ürperişlerinin tadını arayan yeni eyilimler bu duyarlığı üzerinde sınayacakları eserler arasında, ilkellerden uygarlara kadar uzanan bir çizgi üzerinde yürürken, hat düzenlerini de buldular. Sıkışan, seyrekleşen, bir köşede yumak olan, bütün yüzeye sıçrayan dağılımlar, yüzeyi ortasından bölen leke ile doku arası gövdeler, umulmadık bir yöne uç salan kıvrak yazı kuyrukları zaman zaman düşünü-duyarlık sentezlerini gerçekleştirmekte aracılar gereksiyen sanatçılara geniş olanaklar

verdi. İkindileri kümeler halinde gök oyunu yapan kuş sürüleri gibi, harlerin de üzerinde ussal, ama coşkun ve kıvançlı oyunlara giriştikleri dolu dolu yaşanmış bir yüzey-mekânlar vardı. Yüzeye indirgenmiş, basılıp katlanmış, üzerinden merdane geçirilmiş bir gök, bir mekân gerçekliğiyle, harflerin meydana getirdiği düzenlerin gerçekliği arasında insan usunun sağlam temeli üzerinde sarsılmaz bir ilişki kuruluyordu.

Klee'ler, Matisse'ler bunlardan etkilendiler.

Hattat hünerinin, ustalığının tadına varan sanatçı bir kişiydi. Ona peşin peşin harfler ve sözcükler verilmiş bulunuyordu. Hazır biçim ve konular karşısında sanatçının davranışı şüphesiz özel bir duyarlık çabası gerektiriyordu, eriştiği hat virtüozitesine içten bir duyuşla kenetlenen somut belirtiler katılıyordu. Hattatın silgi yerine dilini kullanması, dökülen, sıçrayan, kayan mürekkep çizgisini yalaması bir ustalığın tadını duymakta şaşılacak bir eylem teşkil etmiyordu. İnançlarını döğünmeler, kendilerine eziyet etmeler, acı çekmeler, vücutlarına şiş, kılıç saplamalarla, seller gibi göz yaşı dökmelerle somutlayan, tutkulu oyunları, başdönmeleriyle, sar'alarıyla tapınan kişilerin yaşadıkları bir çevrede hattatın bu davranışı bir açıklanma kolaylığına erişebilirdi. Ussal ve duyarlıklı bir davranışa somut fizik yapının karışması, gerçeği insandan koparılamıyan bir birim haline koyuyor. Yaratılan eser böylece barınacak toprağı insanın sağlam yapısında bulur böylece enelhak deyimi enelgerçek deyimiyle birleşir; inancı izleyen bir yaşamdan kesiliş, yani yaşamı izleyen bir ölüm bu yüzden gerçeğin gerçeği olur.

Hat üslûbunu izleyerek bir ara cinsel temalı, özlü dinamik eserler meydana getirmiş olan Türk sanatçısı Yüksel Arslan'a bir davranışı yönünden burada deyinmeliyim. İlkel ve orijinal boyalarını yaparken aslını renkli toprakların teşkil ettiği karışıma kendi sidiğinden katmasının nedeni ilkel boyalar hakkında edindiği bilgileri gerçekleştirmek için değil, şüphesiz bu birliğe somut bir katılış dileğinden doğuyor. Öte yandan meydana gelen biçim ve düzenlerde tutkulu bir iç dünyanın yoğunlaşarak somutluk kazanması ayrıca sonuçta tüm halindeki katılışın çarpıcı belirtisi oluyordu.

Hat düzenlerinin arasında harf istiflerinin belli bir obje'nin stilize tasvirini amaç edinen kuruluşları da oluyordu. Leylekler, gemiler, Hazreti Ali'nin suretleri, ibrikler ve daha başkaları yaygın örnekler arasında sayılabilir.

Hat düzeninde sanatçının davranışına çok kez ussal, geometrik bir kaygının egemen olduğunu belirtmeliyiz. Şüphesiz yazı örgüleri kişisel yaşantılarla birleşse bile, ortak inançların belirlediği bir anlatım aracı olmak niteliğini de gözden kaçırmıyorlardı. Salt geometrik bir biçim esprisi taşıyan kûfi yazının Anadolu çevresinde büyük ölçüde rağbet görmeyişi, özellikle daha erken çağlardan beri saraya uzak halk çevrelerinde tutunmayışı, hat sanatında ana eyilimin nesih yazının hareketli ve kıvrak biçimleri çerçevesinde olduğunu da ortaya koymaktadır. Kûfi yazıyla meydana getirilmiş eserlerde, bazan süsleyici özelliklerle de birleşen donuk nitelikler vardır. Geometrik bir örgü düzeni haline gelmiş olan kûfi hatlar keskin, dik kesimli rölyefler gibi bir yandan kuru ve donuk bir izlenime sahip oldukları halde, öte yandan aşırı bir dini mistisizmin kalıplaşması gibi de görülebilirler. Şüphesiz yumuşak, yuvarlak, kıvrak, oynak parçalara, yazı motiflerine sahip nesih yazı Anadolu çevresinin eyilimlerine denk düşecek ve bu yolda içinde sayısız usta hattatların yetiştiği bir olanaklar kapısı açılacaktı.

Kedi

Daha mı istemem çocukları koca gökyüzünü suları
Esmer kediler gibi akşamlar sürünür yalnızlığıma
En önemsiz dalgınlığım benim kediler vurur pencereye
Pencerenin camları vurur gökyüzüne
Gökyüzünün camları dökülür şangur şungur

Bir kedi çıkar orta yere daha mı
Ezik ve mayhoş saksılarda üşürken iyice
Ya karanfile benzer benim en sevdiğim çiçek
Ya da züleyha'nın ellerine
Ya da işte öyle ne bileyim
Hani şu esmer içki uzak meyhanelerde

Daha mı olsun artık tövbe tövbe
Ben günahları severim daha çok gecelerde
Ama hiç vaktim olmadı
Sabaha kadar bir kadınla yatmak nedir ne bileyim
Oturdum işte o kadar pastanelerde

İşin fiyakasındayım bütün kedileri çağırırım eve
Gelirse bir de Züleyha gelir akşamlarda
Ya pencereleri kapar ya kedileri sever
Ya da işte öyle ne bileyim
Bezik oynayıp çene çalarız
Pis pis düşünecek yerde

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU

Füruzan T. SELÇUK

Kırkikindili Öykü

Siz, tornacı Fikret'in yüzü çilli karısı, Sabiha değil misiniz?!. Arkanızda, rengi kaçık bir deniz, yanınızda kuruyup kalmış bir ağaç vardı... Siz öyleceydiniz!...

Kocanızın bitmez işleri vardı!.. Sizi alıp da gezi yerlerine, gazinoların ucuz aile günlerine götüremiyordu. Kocanızın, artık işlerinden başka, akrep uçlu bıyıkları, kalın bilekli koca elleri vardı. Ve siz kadın kadıncık gezi yerlerine çıkıverip kalıyordunuz. NE HOROZ İBİKLERİNİ, NE SAZ TÜRÜ ÇİÇEKLERİ; Salt papatyaları seçebilirdiniz! Onları çok görmüştünüz. Paşaçadırları, Akşamsafaları baba evinizde kalmıştı.

Kocanız: tavuk, horoz yetiştirmeğe meraklıydı. Mendil kadar bahçenizde bulaşık suları, tavuklar, dövüşçü horoz akşamadek didinip dururlardı. Siz onlara bakıp nedense okullu anılarınıza gidiverirdiniz.

SALT İLKOKULA GİTMİŞTİNİZ. YUMUŞACIK DÜŞSEL YÖNÜNÜZ ORADA KIPIRDAMIYA BAŞLAMIŞTI. KENDİ KENDİNİZİN OLMAYA ŞARTLANIYORDUNUZ. NE KADAR SESSİZDİNİZ!. EVRENDE O DENLİ SUSUK OKUL ANISI YAŞANMAMIŞTIR..

Sardunyalarınız, Itırlarınız; horozdan, tavuklardan sıkılıp solmuşlardı. Pazarlar, kocanız horozuyla başbaşaydı. Bulaşık sularıyla katılmış bahçeden tavuk kokan bir nenler gelip odanızı kirletiyordu...

«Sabis!. Çay tamam mı?» diye bağırırdı kocanız. Nekadar kıskanıyordunuz onun horozla birliklerini... Kara zeytinleri, sıcak çayları dizerdiniz. BABA EVİNİZDEN BERİ TAŞIDIĞINIZ SABUN KOKUSU, TAZE MARUL KOKUSU SAÇLARINIZDAYDI. SİZ GÜZELDİNİZ DE. AK KALÇALARINIZ, UÇLARI KAHVERENGİ MEMELERİNİZ VARDI.

Siz utanır da bilemezdiniz bunları. Kocanız tornacı Fikret de bilemezdi!. Kahveevleri, erkek adamlığı bildirmezdi. Ama utançsızca beğeneceğiniz tiril tiril saçlarınız, yanaklarınızın gölgeleriydi. Her pazar başlangıcı horozundu. Sonra çitili giysiler, taşlı yüksükler, kedi uykularıydı... Eviniz bir çok pencerenin dibinde uyuşmuştu. Kurnalıca bir yıkanma yeriniz bile yoktu. Yıkanmayı seviyordunuz. Sabunları, sabunların arıttığı ellerinizi, kollarınızı, koltuk altlarınızın gölgeli suskunluğunu seviyordunuz!. Bunlar sizi avutmaya yeterli değildi. Bir çocuğunuz olsun istiyordunuz!. Ondan sonra evinizdeki kırık dökük nenler tümleşiverecekti.

Soluk aldığınız her süre bu düşünüyle dolmağa başlıyordu giderek. Komşularınızla ilintinizi yitirmeğe başlamıştınız. Konuk günlerinden ürker olmuştunuz!. Doğurgan, devrik devrik kalçalı kadınlar, doluşu veriyorlardı oralara. Yatak gizliliği dolu gülüşmelerle kıpırdıyorlar, s.. lınıyorlardı. AH ELLERİNDEN, AH SİZ NE RAHATTINIZ. ERKEKLERLE UĞRAŞMAK DA KOLAY MIYDI?.. YA GECE ÜÇ EMZİRMELERİNDE ADAMIN ÇEKİ ÇEKİVERMESİ!... Gülüşmelerterler, koyultulmuş morlar, pelte pelte aklar, ayaklarınızın dibine doluşuyordu. Olabilirlerin, belkilerin yeşili, kirlenip gidiveriyordu. Kesilmiş, sütü hiçe akan ağaçlara dönüyordunuz. Malta taşlıklara, kırılıp kalmış akşam güneşlerini ansıyordunuz!.. Eve dönmelerde kocanız, sıkıntısıyla saatın onlarından, onikilerinden tutup, gün alaca olanadek yitik, öpüyordu, seviyordu. Sevilesi bir yanlarınızı bilemeden!..

BİR ÇOCUK OLAYDI, YİTİKLERE DURMUŞ BİR KADINLIĞINIZ OLMAZ DİYORDUNUZ. SİZ BUNLARI BU DENLİ AÇIK SEÇİK BİLİYOR MUYDUNUZ?!. ONCA UMUTSUZ DURMALARINIZ, BİLDİĞİNİZİ GÖSTERİR.

Kocanızın evine gelmeden, tulumbalardan acı sular çekip taşıyordunuz. Başka sevileri hiç bilmemiştiniz. Siz olduğunuzca aktınız. Değişir bir nenler evlenince diyordunuz!.. Başka bir adam, başka bir ev; Bu büyük yenilenmenin tüm ürkünçlüğüne duran iyilerinde olduğuna sizi inandırmışlardı. Ne denli korkmuştunuz!.. Salt Tanrı bilirdi o zamanlar. Utançlarınız ter ter avuçlarınızdan taşmıştı. Akşamlar basmış, sizi koyverip gitmişlerdi. Odadaki çirkinlik dayanılmazcaydı. O ellenmemiş, o yepyeni giysiler, o ponponlu kızıl kadife terlikler, yayvan penbe yatak örtüleri, dayanılmaz acıklı, çirkin durmuşlardı. Oysa siz, baba evinizde köşede kalıvermiş yatağınızla yün örgülerinizden başkaca nenizi bırakmıştınız ki?!.

Birkaç akşam daha kırık ışıkları karanlıkta seçip uyuya kalmıştınız. Mutlu muydunuz Sabiha?!. Hiç sormadınız ki bunu!. Her neni çocuğa bağlamıştınız. Sizin için de «Sessizdir, kuzu gibidir» diyorlardı. YALNIZLIGIN O KOTARILMAZ NEDENİYDİNİZ. AMA SİZ BİLE BUNU BİLMEZDİNİZ!.

Horozlar tüm Eyüp sabahlarını çınlatıyorlardı. Odanızda koca bir Demirci halısının kızıllığı geceleri yatağınıza uzanıyor, tornacı Fikretin koca ellerinden size geçiyordu. Sürenin en tutulmaz çizgisinde: «Her nen iyi ama velâkin...» diyordu. Bu velâkinler eski yazı dizileriydi; Anlamsız kakılıveriyorlardı.

Kış akşamlarının saat altı buçuğunda görülmemişçe tatlı gülüyor-

IRHAN

dunuz kocanıza!.. Kocanızın bir erkeğe yakışmayacak kadar uzun kirpikleri vardı!.

VELAKİNLER SAÇ SOBANIN ISISINA DAYANIYORLARDI. ÜSTELİK SİZİN AK IÇLIKLERİNİZE BILE...

Daha suskun, daha gülümser olmuştunuz. Küçük bebekler düşünmek, hiç konuşmamak kocanızla aranızdaydı. Tutkunuz olmasaydı, durumunuzun ne denli mutsuz olduğunu seçecektiniz!. Ona bakamıyordunuz : Bileklerinden yukarısı kıl yürümüş kolları vardı. Bu kollar hiç harcanmamıştı; Sağlam sağlamdılar....

Size, okunmalar üflenmeler, yedi gün yedi gecelik dualar sağlık verdiler.. Tüm müslüman cumalara, dört elle sarılmanızı dediler. Tanrının işine karışılmaz dediniz. Tanrı, size çok anlatılmıştı ama düşünüzde bir gri, bir uçuk kalmıştı... Bir yönden, Tanrısız bile denebilirdi size. Ürkünç gelmese, bunun böyle olduğunu bilecektiniz!.

NASIL DA GÜZELLEŞİP GELİŞİYORDUNUZ SABİHA!. BİR MASALDINIZ SANKİ; KIRMIZI PAZEN SABAHLIKLARDA ANLATILIYORDUNUZ...

Geceleri, keten tüllerinizi pencerelere dümdüz çekip, kocanızla şarap içiyordunuz. İnanılır gibi değil ama, içki size daha duyarlık, daha acı getiriyordu!. Utanmalarınız yitiyordu ve koca bir karanlık geriniyordu...

HİÇ GÖRMEDİĞİNİZ, BİLMEDİĞİNİZ UMUTSUZLUĞA KARŞICI ÇIKIYORDUNUZ!.

Kocanız bir gün çıkıp : «Kâzımın, bir çocuğu olmuş» diyordu. Kalıveriyordunuz!.. Halının kızılı soluyordu giderek. AYNADA ÖZENİYORDUNUZ KENDİNİZE. SAÇLARINIZDAKİ KUMRALLIĞI SAÇIYORDUNUZ. SİZCE EN SEÇKİN OLAN MAVİ ÇİÇEKLİLERİNİZİ GİYİYORDUNUZ?. SAVAŞ BAŞLIYORDU GALİBA!. IŞIKLAR, GÖRÜNTÜLER SİZDEN YANA OLSUNLARDI ARTIK...

Kâzımların kapısında kıpırtılı bir asma vardı. Girişte de, boncuklu bir ıtır saksısı. O GÜNDEN BERİ ITIRLAR, GEÇMİŞ MASAL CANAVARLARI OLDULAR.

Kâzımın karısı; örtülerin altında esmer, yaygın duruyordu. Çocuk görünmüyordu; Siz onun anlatılmaz kokusunu duymuştunuz!. Size, «Gel bak!» dediler. Çocuğun ellerini gördünüz!. Küçücük, büküktüler!. Ağlayıverdiniz.

Cadde ılıklık, otobüs doluydu... Annenize gittiniz!. O dantel işliyordu. İşlediği vezir düşü örneğiydi. «Seni iyi gördüm kızım» demişti. Yok demiştiniz; İyi değilim... Kâzımın bir çocuğu olmuş görmelisin. Ellerini görmelisin anneciğim!.

«Gene mi çocuk?!» demişti anneniz.

Zamanın, evinizde ne kadar yıkımlı olduğunu anlatamıyordunuz!. O anlamazdı. Gerekli olanlar yerli yerindeydi onun için.

İÇİNİZDEKİ TÜM KAPILAR KAPANIYORDU. SALKIM SALKIM YAPINCAKLAR GETİREN BİR BABA DÜŞLÜYORDUNUZ!. BABANIZ, ÖLÜMÜN OLUMSUZLUĞUNDAYDI.

«Aldırma!» diyordu anneniz, «Aldırma!.»

Sokakta bulutu gördünüz! Duru bir buluttu, gerektiği gibi yaygındı. VE ORADA ÇOCUĞUNUZU GÖRDÜNÜZ!. KİM NE DERSE DESİN, SİZE BEN TANIKLIK EDERİM.

Çağla bademi kokusuyla bulutu alıp yürüdünüz!. Size, anne dedi çocuk.

«Bana bak anne!» dedi. O zamanlar çok mu üzülüyordun?!.

«Elimde mi?. Sen yoktun, kimse yoktu!.»

«Ya o yok muydu?» diyordu.

«O vardı.» diyordunuz.

«Onu sevmez miydin?.»

Toparlak gür sesli bir adam : «Süüüüüüüt!» diye bağırıyordu. Artık loşluk yoktu. Çıkmazlar bir köşedeler. Her nen gerektiği durumdaydı : Anneniz dantellerini örüyordu, horozlar süresiz susturulmuştu. «Artık burada kalacağız.» diyordu çocuğunuz. «Ama?» diyordunuz.

ONCA DÜŞLEDİĞİNİZ MUTLULUK ELİNİZDEYKEN; BİLİNENE, ÇİZİLENE DÖNMEK İÇİN YİTİRMEK DEĞER MİYDİ?..

Sizi bekleyenler vardı : Oğup arıttığınız tahtalar, ağlamaklı pazar günleri...

KÂZIMLARDA : SULANMIŞ AKŞAM ÜSTLERİNDEKİ FASIL ŞARKILARINI, OLDUĞUNCA DUYDUNUZ VE BUNLAR SİZE BIRAKILMIŞLIKLAR GETİRDİ!...

Çocuğunuzla duruyordunuz!. Onun küçüklüğü, çaresizliği; Fikret'i, horozları, sabah dualarını yaşamamış yapıyordu size.

«Ben gelemem anne!» diyordu çocuğunuz. Buraları, değişmezliği, arınmışlığı bırakıp nasıl küfürlere, tozlara, soluk tramvaylara inerim?. nasıl çocuk ağzımı, çocuk gözlerimi büyümeye getiririm?.

Bir yerlerde tornacı Fikret bir zil çalıyordu :

«Sabihanın kocasıyım.» diyordu «Saat beş buçuk, o evde yok.. Nerede?.»

«Bilmiyoruz!» diyorlardı.

«O BİR YERE GİTMEZDİ!. O YEMEK PİŞİRİRDİ. O BENİM KARIMDI, SEVMELERİMDİ, ÖFKELERİMDİ. O BİR YERE GIDEMEZ!.. O KADAR SESSİZDİR Kİ... ONA KIRMIZI PAZENLERİ, SİNEMALARI BEN ALDIM! diyordu tornacı Fikret.

Bunları duyuyordunuz!. saat yediler oluyor, sekizler oluyor, onlar oluyor, saatler bitiyordu sonunda...

SABİHA GELMİYECEK DİYORLARDI. SABİHA GELMİYECEK!. SABİHA GELMİYECEK!.. SABİHA YOKTU Kİ!.. O HİÇ OLMAMIŞTI... SABİHA GELMİYECEK!. SABİHA GELMİYECEK!. SA...............

TÜM SALILAR GELECEK. YALNIZ KALMALAR, ŞEYTAN MİNARELERİ, ÇİÇEK YAĞLARI, GAZ BOYAMALARI, GÜVEYLİKLER... YALNIZ SABİHA GELMEYECEK!. O YOKTU Kİ...

Ve alıp başınızı, kent parklarına gider oldunuz!. Oralarda çocuklar koşuştukça siz daha bir yalnızdınız... Geceleriniz yoktu, kışlarınız yoktu. Herkeslerin gördüğü, küçük çocuklara bakan solmuş kadındınız. Nasıl da bu denli güçlü duyabilmiştiniz Sabiha?!.

Fethi NACİ

DERGİLERİN GETİRDİĞİ

FORUM 8 YAŞINDA :

Forum Dergisi, 1 Nisan 1961 tarihli 168. sayısıyla sekizinci yılına girdi. Sevindirici bir olay. Forum'u çıkaranları kutlar, bundan sonrası için de başarılar dileriz.

Forum yazarları, Demokrat Parti döneminde, ekonomik ve toplumsal sorunların tartışılmasına engel olmak için kanunlar çıkarıldığı günlerde, olayları ve yurt gerçeklerini «tarafsız» (Derginin başlığının altında «taarfsız» olduklarını belirtmeği gerekli bulmuşlar. Toplumsal ve ekonomik sorunlarda bir aydın nasıl tarafsız olabilir? «Bilimsel» demek «tarafsız» mı demektir? Bunlar çok tartışılabilir, şimdilik geçelim.) Bir görüşle incelemeğe çalışmışlar, sorumlu aydınlar olarak ellerinden geleni yapmağa çalışmışlardır. Bu, bütün yazdıklarının yazılması gereken doğru şey ler olduğunu söylemek değildir; yanlış bulduğum çok düşünce savunulmuştur Forum'da. Üstelik son bir - iki yıldır pek okunmaz olmuştu. Ben, Ali Kenan'ın yazıları çıkmağa başladıktan sonra Forum'u yeniden sürekli olarak okumağa başladım.

Ali Kenan'ın yazılarından habersiniz var mı? Yurt sorunlarına ilgileniyorsanız, alışılmış yorumların dışında daha değişik görüşlerle karşılaşmaktan hoşlanıyorsanız Ali Kenan'ın yazılarını salık veririm. Kimi yerlerini doğru bulmıyabilirsiniz yazılarının, kimi yargılarında şematizme kaydığını söyliyebilirsiniz, ama bu sorunlara ilgileniyorsanız Ali Kenan'ın yazıları size bir şeyler söyliyecek, belki sizi de bu konularda yeniden düşünmeğe götürecektir.

Forum'un bu sayısında, Eşikteki Düşünceler adlı başyazıda, 8 yılın hesabı gözden geçirildikten sonra, şöyle deniyor : «...Artık bu devre sona ermiş ve Türkiye'nin davalarını uzun vadeli birer mesele olarak ele almak zamanı çoktan gelmiştir. Forum, bu yeni devirde üzerine düşen ödevi bilmektedir ve bundan böyle gayretlerini bu yöne çevirecektir.» Forum yazarları «Türkiye'nin davalarını uzun vadeli birer mesele olarak ele» alacaklar, «bundan böyle gayretlerini bu yöne» çevirecekler... Yani Forum yazarları, bunu yapmak için gerekli düşünce özgürlüğünün var olduğuna inanıyorlar. Bunun sonucu şu olacak : Forum yazarları düşündüklerini söyleyecekler ve o düşünceler özgür tartışma alanına çıkmadan, başka düşüncelerle çatışmadan, Forum sayfalarında kalacak... «Forum, bu yeni devirde üzerine düşeni bilmektedir.» deniyor başyazıda, ben gene de söyliyeceğim : Forum'a düşen önemli bir iş var, yalnız kendi düşüncelerini söylemekle kalmamak, bütün düşüncelerin söylenebilmesi için, Türkiye'de özgür bir «fikir meydanı» nın kurulması için çalışmak. Bununla ne demek istediğimi bu sayıda çıkan «Çorak Ülke» adlı yazımda anlatmağa çalıştığım için sözü daha fazla uzatmıyacağım, ama Forum'un bu konuda ne düşündüğünü merak ettiğimi de saklamıyacağım.

KİTAP BELLETEN :

Kitap Belleten'i Arslan Kaynardağ çıkarıyor. Her sayısının özenle hazırlandığı belli. Buna rağmen dergide bir cansızlık, bir donukluk; fazla yayılmayışı belki de bundan.

«Kitap Belleten'in Makale Bibliyografyası», faydalı bir çalışma; daha da geliştirilebilir.

Bu sayıda Rauf Mutluay'ın «Düşünceye Saygı Üzerine» başlıklı bir yazısı var, Memet Fuad'ın deneme - eleştiri kitabını eleştiriyor. Rauf Mutluay, hikâyeci olarak başlamıştı ama daha çok eleştiri üzerine çalışıyor; Kim'de imzasız yazdığı eleştirileri edebiyat dergilerinde yayımlamış olsaydı çoktan adı anılır eleştirmenler arasında olurdu. Bu yazısından bir paragraf alıyorum :

«Oysa ki Memet Fuat, bir düşünce kavgasına girmekten çok, başkalarının tartışmalarını serinkanlılıklıkla yargılama, hattâ bu çatışmaların özünden önce kurallarını öğütleme eğiliminde. Sabırlı bir hakem davranışı. Kitaptaki yazıların kaynaklarına kısa bir bakış, sözümü doğrular sanıyorum. 23 yazının yalnızca üç tanesi, konusunu yazarın düşünce üretiminden alıyor; 20 tanesinin ilk kaynakları başkalarının yazılarında, tartışmalarında, konuşmalarında, soruşturma cevaplarında yakaladığı pürüzler, gölgeli, savsak noktalardır. Memet Fuat çok kişinin hızlı bir umursamazlıkla geçiverdiği bu noktalar üzerinde durup derinleşerek büyüteç tutmaktadır.»

Ne dersiniz, Rauf Mutluay pek de haksız görünmüyor, değil mi?

(Kitap Belleten'in yıllık abonesi 12, altı aylık abonesi 6 lira. Para gönderme adresi : Elif Kitabevi - Beyazıt - İstanbul).

ŞİİRLERDEN :

Şiiri seven herkeste olur bu : bir mısra tutturur, günlerce söylersiniz. Bu sayfalarda, arada sırada, böylesine sevdiğim mısralar dan söz etmek istiyorum. İşte bu ayın mısraları :

Biz âleme bir yar için ah etmeğe geldik

Yenişehirli AVNİ

Günler kısaldı. Kanlıca'nın ihtiyarları
Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları.

Yahya KEMAL

La ville avait encore ses arbres de septembre

Jean COCTEAU

Eski bir Üsküdar'da bir gül kokusu ağırlığında dolaşıyor belki

Edip CANSEVER

Ayaklarının ucunda ölü bir yaz
Kanadlarını kaldırmıyan kuşlar gibi

Kemal ÖZER

Bize Gelen Kitaplar

★ AĞUSTOSDA AŞK VAR. Yavuz Örten'in şiirleri. 47 S. 2 lira (Basıldığı yer kayıtlı değildir.)

★ ASES. Salâh Birsel'in şiirleri. İstanbul 1960 Yeditepe Yayınları. 29 S. 2 lira.

★ AŞK BURCU. Yalçın Kaya Suner'in şiirleri. İstanbul -960 Alpaslan Matbaası. 12 S. 5 lira.

★ AŞKIMIN ŞARKISI. Ali M. Şenol un şiirleri. Ankara 1961 Ajans Türk Matbaası. 32 S. 100 kuruş.

★ DAR ÇAĞ. Behçet Necatigil'in şiirleri. İstanbul 1960 Varlık Yayınları. 79 S. 2 lira.

★ DENİZ KAPISI. Oktay Tuncer'in şiirleri. İstanbul 1961 Yeditepe Yayınları. 44 S. 2 lira.

★ Les DİEUX et les HOMMES. GİLGAMESH. Yazan : Orhan Asena. Çeviren Tahsin Saraç. Ankara 1961 Ayyıldız Matbaası. 80 S. 5 lira.

★ DÜŞÜNCEYE SAYGI. Memet Fuat'ın denemeleri. İstanbul De Yayınevi. 112 S. 3 lira.

★ GÖZLERİNDE GÖKYÜZÜ. Ergin Sander'in şiirleri. İstanbul 1961 Yeditepe Yayınları. 45 S. 2 lira.

★ GÜN VURDU. Sabsi Soran'ın şiirleri. İstanbul 1961 Kutulmuş Matbaası. 48 S. 3 lira.

★ IRAZCANIN DİRLİĞİ. Fakir Baykurt'un romanı. İstanbul 1961 Remzi Kitabevi. 240 S. 5 lira.

★ KESTİM KARA SAÇLARIMI. Gülten Akın'ın şiirleri. İstanbul 1960 Yeditepe Yayınları. 44 S. 2 lira.

★ KİKİRİKNAME. Salâh Birsel'in şiirleri. İstanbul 1961 Yeditepe Yayınları. 42 S. 2 lira.

★ KURTULDUK MU? M. İskender Özturanlı'nın denemeleri. İzmir 1961 Kovan Kitabevi yayınları. 140 S. 250 kuruş.

★ KÜÇÜK ŞİİR GÜLDESTESİ. Antoloji. Hazırlayan : Mazhar Leventoğlu. Ankara 1960 Güney Yayınları. 64 S. 3 lira.

★ MÜNTAHABAT-I EŞ'AR. Şinasi'nin şiirleri. Baskıyı hazırlıyan : Süheyl Beken. Ankara 1960 Dün-Bugün Yayınevi. VIII + 126 S. 320 kuruş.

★ SABAH AYAZI. Mahir Ulu'nun şiirleri. Y. Kemal Kaya'nın nesirleri. Ankara 1961 Rüzgârlı Matbaa. 48 S. 150 kuruş.

★ SARIÇAM. Celâlettin Çetin'in Şiirleri. İstanbul 1961 Hatipoğlu Yayınları. 57 S. 250 kuruş.

★ SEÇME ŞİİRLER. Paul Eluard'dan seçmeler. Hazırlıyanlar : A, Kadir - A. Bezirci. İstanbul 1961 İstanbul Matbaası. 70 S. 3 lira.

★ ŞİİRLER. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirleri. İstanbul, Yeditepe Yayınları. 78 S. 5 lira.

★ TIPTA YENİLİKLER. Eczacıbaşı İlâç Fabrikası dergisinin bu sayısı alkolizm özel sayısı olarak hazırlanmıştır.

★ ÜSTÜME VARMA İSTANBUL. Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şiirleri. İstanbul 1961 Düşün Yayınevi. 63 S. 3 lira.

★ VATAN yahut SİLİSTRE. Namık Kemal'in oyunu. Baskıyı hazırlıyan : Prof. Kenan Akyüz. Ankara 1960 Dün - Bugün Yayınevi. VII + 77 S. + notları + 2 resim. 250 kuruş.

★ YABAN GÜLÜ. Tavuz Özdal -Baki Özdemir'in şiirleri. Balıkesir 1961 Nursu Basımevi. 100 S. 250 kuruş.

★ YAĞMUR BULUTU. Mehmet Haşmet'in şiirleri. Ankara 1961 Çağdaş Yayınları. 32 S. 2 lira.

★ YAĞMURA DURMUŞ ÜÇ KİŞİ. Maksut Doğan'ın şiirleri. İstanbul 1960 B. Kervan Matbaası. 46 S. 2 lira.

★ YİTİKLER KAPISI. Nevzat Üstün'ün şiirleri. İstanbul 1960 Düşün Yayınevi. 51 S. 3 lira.

Orhan KEMAL

DÜNDEN BUGÜNE

Eğlendirici yazılar

I.

Geçenlerde, Sahaflar'daki dost bir kitapçı bana eski harflerle bir alay «Serveti-Fünun» dergisini, «Senin belki işine yarar. Allahaşkına al, beni kurtar şunlardan!» diye hediye etti. Kitapçı dükkânında gerçekten de kalabalık etmekten başka işe yaramıyan, kimsenin aramadığı bu dergileri eve hamalla taşımak gerekti. Günlerdir aralarındayım onların. Elli, altmış yıl önceden bu yana, başta Kızıl Sultan Abdülhamit olmak üzere, 908 darbesini yapanlara, ta Atatürk, İnönü'ye kadar her devre uymuş, hele padişahların doğum, ya da tahta çıkışlarında Osmanlıcanın en tumturaklı üslûbu, en içinden çıkılmaz kırk ayak, yüz kırk ayak cümleleriyle «Şiirler» değil, «Neşide» lerle yaltaklanmış; yapılan darbelerden hemen sonra da, yeni efendilerine hulûs çakmış, dünkü efendilerine basmış küfürü. Böyle yapmasaydı zaten yaşıyamazdı onca yıl. «Osmanlılığın», «Şarklılığın» özellikleri bunlar. Korkudan öğeceksin, çıkarın olduğu için öğeceksin, velhasıl öğmenin en bayağısıyla yerlerde sürüneceksin.

Bu degiler, o devir «Osmanlılığı» nın önüne geleni öğme, önüne geleni haksız yere göklere çıkarma hastalığının tipik örneğini veriyor. «Serveti-fünun» lar yalnız öğmemiş, kafalarını kuma sokup birbirlerini alabildiğine öğmüş takma aslan yeleli «Dâhi» lere de öğme bakımından çanak tutmuş. Günlerdir bu «Çanak» ları gülerek, eğlenerek ama ibretle okuyorum. Sizlere de aktarayım da siz de gülün, eğlenin. Tabiî sözüm, gençlere; genç şair, genç yazarlara. Biz kirli çamaşırlarımızı okuyucunun önünde yıkayaduralım. Onlar kir ve kirlilerini «Halk» tan saklamışlar. Bir çeşit yutturmaca. Öyle yutturmaca ki, gençlik ve öz Türkçecilik akımına düşman «Edebiyat memurları» nın zoruyla edebiyat kitaplarında hâlâ çok yaygın yerlere kurulmuş olmalarına karşılık, artık onları eskiler, çok eskiler bile okumuyor.

Bu eğlendirici yazıları aktarmıya başlamadan önce şunu belirtmek isterim ki, elli yıllık yazınımıza kuş bakışı bakarsak, dilimizin şimşek hızıyla değiştiğini görürüz. «Edebiyat memurları» diledikleri kadar sâdeleşme akımına karşı koysunlar. Dilimiz sâdeleşecek; sâdeleşmekle de kalmayıp, «Osmanlı» ve «Şarklılığın» özelliği olan «öğme», «öğülme» den, yâni «Palavra» dan da sıyrılıp «İnsan» a ulaşıyor!

......

Arap harfleriyle «Pençüşenbe» yazılan, «Perşembe» okunan, perşembe 5 Şubat, 1340 gün ve 12-1486 sayılı Servet-i fünun dergisi önümde. Kapakta, kocaman bir fotoğraf, altında şu yazı:

«Edibi muhterem Samipaşazade Sezai beyefendi»,

Daha altta, daha ince, daha az siyah bir yazıyla şu bilgi:

«Nefis bir makaleleriyle bu nüshamızın münderecatını pek ziyade kıymetlendiren Sezai beyefendi, dâhiî şiir-ü edebimiz Abdülhak Hamid beyefendinin 75 inci sâl-i hayatları münasebetiyle bugün icra kılınacak merasimi, muhibbi dâhisi hakkında irad edecekleri bir hitabe ile küşat edeceklerdir.»

Tumturaklı kelimeler, terkiplere rağmen anlaşılıyor: Şair Abdülhak Hamid'in 75 inci yıldönümü münasebetiyle Samipaşazade Sezai bey bir açış konuşması yapacakmış.

Fotoğraf da hayli eğlenceli. Üstat büfesi, kitapları, yazı masası, yerdeki halıları, duvarda, belki de kızının, fotoğrafı, gözlüğü, kemik kadar sert yakalığı, kamış kalemi, olanca ciddiliğiyle oturmuş, dergi fotoğrafçısına poz vermiş. Hatırlıyorum, Resne ve Vaynberg fotoğrafçılarının, kalın kartonlara yapıştırılmış fotoğrafları vardı. Fotoğrafı çekilenlerin koltuklarında illâki birkaç cilt kitap. Fotoğrafı çekilen genç bir adamsa, sağ, ya da sol elin şahadet parmağı mutlaka şakakta. Gözler «Tulû» ya da «Gurup» eden güneşlerin verdiği «Hassasiyet» le baygın. Fotoğrafı görenler, «Allah kem nazardan saklasın. Ne de hassas genç! Belli belli, kafası efkârı âliyye ile memlû».

Böyle fotoğraflar çoğu zaman damat ya da gelin adaylarının özene bezene çıkarttığı fotoğraflardı. Samipaşazade üstadınki de öyle. Diyeceksiniz ki, dergi böyle istemişse üstat ne yapsın? Hiçbir şey yapmazsa, derginin zevksizce hazırladığı bütün bunlara, üstat olduğu ileri sürülen zat, sanatçı kişiliğiyle karşı kor, sanki çalışırken, hiç haberi olmadan çekilivermiş gibi yutturulmak istenmeğe engel olurdu. Olmaz. Tam tersi bayılır böyle şeye. Gerçekten üstat olduklarına inanırlar da ondan. «Üstat» lıklarını büsbütün inkâr haksızlık olur ama, onlar da kendilerini «Üstat» lıklarının çok, üstünde sanmışlar, ki bu da hiç haklı değil.

Ayni derginin bir hafta sonra yayınlanan, 12 Şubat 1340 perşembe günkü 13 üncü sayısına bakalım:

Abdülhak Hamid'in 75 inci sâli hayatlarının kutlanış günü. Derginin ilk sayfasında üç fotoğraf. En baştakindekinin altında şu yazılar: «Şair-i âzam Galatasaray lisesine gitmek üzere Maçka'daki ikametgâhından ayrılırken. Abdülhâk Hâmid bey, Uşşakî zade Halit Ziya beyle İbrahim bey arasında.»

Abdülhak Hamid, Uşşakî zade ve İbrahim beyler fesli. Yanlarında iki hanım. Hanımlar o zamanın modasınca, şapkayı hatırlatan bir şeyler giymişler. Sırtlarında astragandan mı, pelüşten mi ne, mantolar.

Daha alttaki yanyana iki fotoğrafın altlarında da şunlar yazılı:

«Üstadı-âzam sandalii tebcil ve tehrimde»

Ötekinde:

«Muhterem İsmet Paşa ve kolordu kumandanı Şükrü Nailî paşa.»

Bu iki fotoğrafın hemen altında da şu:

«Galatasaray lisesindeki resmi tebcil intibaatından: Hitabeler irad olunurken».

«Sandalii tebcil ve tekrimde olduğu söylenen resminde «Üstad-ı âzam», hakkında söylenilenleri dinliyor. Dinliyor ya, bakışından belli ki pek inanamıyor. Nasıl inanır, Fransızca, İngilizce biliyor. Gerçek edebiyat, hele uydurma değil, gerçek «Dâhi» lerin kim, ne, ne biçim olabileceği üzerine fikri var. Sanki: «Vay anasını. Herifler nişangâhsız, hedefsiz amma da atıyorlar! Beni kendimden çok bilecek değiller ya! Bütün bunlar, kimbilir hangi çıkarları için?».

«Üstâdı-âzam» ın bakışından bunları çıkardım ben. Belki de o da ötekiler gibi «Deha» sına gerçekten inanmıştı.

Gelelim Samipaşazade'nin «Hitabı iftitahî» sine:

Hitabi iftitahî, yâni açış konuşması.

«Abdülhak Hamid beyi — Kırk sene evvel — ilk defa Çamlıca'da görmüştüm. İlk defa musadif olduğum bu simayı deha bana meçhul değildi. Ben onu görmeden görmüştüm. Fakat nerde?... Hangi devirde?... Burası bir sırdı. Yoksa ben yaratılırken bir yenisi bulunmadığından bana zamanıyla yaşamış, görmüş bir ruh mu bahş etmişti?».

Dâhiler böyledir. Çağımızda böyle dâhiler kalmadığı için, bizler bu «Halet» i anlayamayız. Devam edelim:

«......Zira onun benim hiç bilmediğim dûradur hatıratını ve serâir âmiz tahassürat ve teessüratını hissediyorum. Acaba bu ruh Abdülhak Hâmidi hangi 'Kevakib'i' seyyare ve sabitede tanımıştı. Çünkü kürrei arzın Çamlıca kısmında tesadüf ettiğim bu sevimli deha benim ebedî dostumdu.

Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Abdülhak Hamide müsadif ve mukarin olan hayatım, bu nâçiz tilmizleri için ne alî bir devrei saadet idi. Vücudunu milletimin istihsâli hürriyetine vakfettiği için kendi dâima mahbeste mevkuf, fikri lâtehadide sâir olan Kemal, Magose zındanından, İstanbul'da küçük bir fasılai hürriyet ve bir müddet ikametten sonra, Midilli menfasına nakłolunarak: (Gerisi 29. sayfada)

Güner ENER

İYİMİSİNİZ?

Herşeyleri yitirdiğim yerdeydim. Boşluktaydım. Tekbaşımaydım. — SİZLER NEREDEYDİNİZ? — Öylece, görmeden boşluğa bakıyordum. Vücudumun ağırlığını duyuyordum yalnız. Dayanılmaz, çekilmez bir ağırlık. Yüzyıllar yaşamışçasına yorgundum. Söylenecek sözüm yoktu artık. Gri duvarların içinde oturuyordum. — BİLİYORUM, SİZLER CEHENNEMİN DİBİNDEYDİNİZ. — Sürekli bir suskunluk içindeydim. Katılıp kalmıştım. Herşeylerin yitirildiği yerde. Tüm kavramların, değer ölçülerinin, duyguların, yansıların, düşüncelerin, kişilerin. Herşeylerin.

Duvarların ittiği sıkıştırdığı yoğunlaşmış hava üstüme üstüme geliyor, beni orada yapayalnızken bastırıyordu. Gözlerimden, kulaklarımdan içeri dolup, soluğumu kesiyordu. Kolumdaki saatin tiktakları sessizlikte büyüyor, genişleyip yayılıyor sarsıcı zonklamalarla çevremi kaplıyordu.

Gözlerimi yumup, kulaklarımı tıkamak kurtuluş değildir. Zaten kurtuluşu uman kim? Tek istediğim biraz daha dayanabilmekti. Nedeni yok. Bilinçsizce.

Soluk almaya çabalayarak doğruldum. Ayakta durmak güçtü. Vücudum bütün ağırlığıyla yükleniyordu. Avuçlarımı sıkmak istedim. Beceremedim. Çocukluğum sıtmalı köylerde geçti benim. — SİZLER NE YAPIYORDUNUZ O SIRADA? — Gri duvarların arasında sallanarak, yalpalayarak gidip gelmeye koyuldum. Adımlarıma uyarak tiktaklar alçalıp yükseliyorlardı. Bir an inceden bir rüzgâr esti içimde. Sindikleri yerlerde anı kırıntıları titreştiler. Sonra yine duruldular. Hayır, bu tuzbuz olmuş kafayla geçmişi; yitirilmiş ya da hiç ele geçirilmemiş şeyleri, yıkıntıları, bir uzun hava gibi kahredici bütün o yılları böyle bir solukta hatırlayamazdım. Hatırladığım tek şey geri dönemeyeceğimdi.

Herkesin yaşantısında bir mutluluk şansı vardı. Olmalıdır. Benimki farkına varmadığım bir sırada karşıma çıkmış ve bilinmeden yitirilmiş olmalı. Bu bir kere içindir. Geri dönülemez, geri dönülemez. Böyle olduğunu hatırlamak beni canevimden vurdu. Ansızın bir çılgınlığa kaptırdım kendimi. Hiç telâşsız, kolumdaki saati çıkardım. Hızla yere çarptım. Ufacık parlak parçalar taş döşemeye dağıldı. Zonklama kesildi. Soluğumu tutup bekledim. Yeryüzündeki bütün saatler durdu o anda. — uzaklarda, bulutların çepeçevre sardığı bir yerde bir genç adam başını karanlık gökyüzüne kaldırdı. Kollarını, kendini aşmak ister gibi gerdi. Derin derin soludu. Sora yığılıp kaldı. Ölmüştü. — Kopkoyu bir suskunluk. Yerdeki parçacıkları ayaklarımın altında çıtırdatarak kapıya yöneldim. — KENDİ KURDUĞUNUZ DÜZENİN TUTSAĞI OLAN SİZLER GÖZLERİNİZ BAĞLI, DOLAPLARI DÖNDÜRMEKTEYDİNİZ. —

Akşamüstüydü. Bahardı. Sokak fenerleri yanmıştı. Gökyüzü çivit mavisi. Akasyalarda beyaz çiçekler. Pencerelerde tektük ışıklar. Salman, itişen, elini kolunu sallayan bir kalabalık. Ardarda dizilmiş taşıt araçları. Renkli neonlar. Kocaman apartmanlar, mozaik duvarlar. Hepsi hepsi, titreşen bir hava tabakasının ardından gördüğüm, ama seslerini kokularını duyamadığım yapma birşey, bir dekor, koskoca bir sahne, ya da sessiz bir filmdi benim için. İçlerinde değildim. Karşılarındaydım. Ne yana

dönsem yalnızca oradaydılar. Arkam ve yanlarım boşluktu. Bir karabasan içindeydim sanki. — SİZLER NASILDINIZ? — Yürüyor, birşeyler kestirmek ister gibi kısa bir süre duraklıyor, sonra yine tez, düzensiz adımlarla ilerliyordum. Kaçmak aklımdaydı. Hangi yöne yürüsem üstlerine gitmiş oluyordum oysaki. Apansız sen geliverdin aklıma. Hiç sebepsiz. — bir ağıt uzaklarda başladı. En tiz notlarında kopup boşlukta asılı kaldı. — Artık var gücümle koşuyordum. Kesilip koşamaz olduğumda büyük bir meydandaydım. Kimsecikler yoktu. Serin bir rüzgâr dökülmüş çiçekleri, ufak kağıt parçalarını sürüklüyordu. Gecikmiş kuşlar sokak fenerlerinin altında kör uçuştaydılar. Simsiyah bir tanesi başımın üstünden olanca hızıyla geçti. — uzaklardaki ağıt kaldığı yerden, en tiz notlardan başladı bu kez. — seninle o tepede yanyanaydık. Herşey sarı boz, küfyeşili. Ayaktaydık. İri siyah kuşlar acı çığlıklar atarak üstümüzde dönüp duruyorlardı. Deli rüzgâr kulaklarımızda uğulduyordu. Böyle yanyana eleleyken, ayrı ayrılığımızı tek tekliğimizi iyice duyuyorduk. — Yalnızlığımız en çok yataklardaki beraberliğimizde büyürdü. — Oysaki bir bütün olmayı ne kadar istemiştik. Bizden sinsi yokolup gitmiş şeylerle, onarılamaz düzeltilemez şeylerle uykularımız bölük pürçüktü. Duraksız kurmaların erinçsizliğinde... Çok mu geç rastlamıştık birbirimize? Kapsayan bir mutluluğu yaşayamayacak kadar hatırlanacak şeylerimiz olduktan sonra yani. Yüreğimize çökelmiş acılar, didiklenmiş sinirlerle kendi sorunlarımızı ancak maraz açılardan görür, duyar, düşünür olduktan sonra yani. Koskocaman çâresizliğimiz aramızda duruyordu. Geri dönülemezdi.

Canevimden vurulmuştum yine. Büyük ormanların, öldürücü yara almış vahşi hayvanları gibiydim. Öylesine kör umutsuz acıdan gözü kararmış. — SİZLER, BİR SÜRE SONRA ORTAYA ÇIKIP, OLUMLU, GÜÇLÜ, ÖLÇÜLÜ OLMAKTAN DEM VURARAK KINAMAK ÜZERE, ŞİMDİLİK RAHAT KÖŞELERİNİZE ÇEKİLMİŞ, İŞKEMBELERİNİZİ TIKA BASA DOLDURMUŞ, MİNDERLERE YAYILMIŞ, KARILARINIZIN YA DA KOCALARINIZIN YATAKLARINDA GEVŞEMİŞ BEKLEMEKTEYDİNİZ. — Vücudumun ağırlığını ezilircesine duyuyordum. Gözlerim buğulanmış camlar gibiydi. Yere çökmemek için kendimi zorluyordum.

Nereye gidebilirdim. — O gri dört duvarın arası, tanıdığım kişilerin suratlarıyla birlikte çok gerilerde bırakılmış birşeydi. — Öyle uzun boylu kafamı kurcalayacak halim yoktu. Birden topu topu iki kere gördüğüm buruk anlamlı bir yüz, aydınlık alanı, inceden gülüşüyle aklıma takıldı. Şimdi gitsem, kapısını çalsam, «Ben geldim.» desem. «Hiç bir şey sorma. Anlatacak şeyim yok.» desem.

Ayaklarımı sürüklyerek içiçe sokaklardan geçtim. Nerden kaldıysa kalmış belleğimde adresi. Buluncaya kadar gece iyice bastırdı. Dar - uzun, bunalmış apartmanlara inat, iğdelerin çiçek açtığı bir sokakta «İşte onun evi.» Merdivenleri çıktım. Kapılardan birinin üstünde adını okudum. Zili çaldıktan az sonra kapı açıldı. Soluk bir ışık dışarıya vurdu. Eşiğin tam ortasında durup yüzüme — en çok gözlerime, taa içine — baktı. Sonra birşey söylemeden yana çekilip yol verdi. İçeri girip kapadığım kapıya sırtımı dayandım. Ayakta durdum. Karşımda bir yere ilişip uzun uzun beni süzdü. Yüzü durgundu. O ara soluk ışık içinde yanımı yöremi, düzenli — yerlere karmakarışık yayılmış kağıtlar, dergiler, gazeteler, kitaplara rağmen düzenli — odayı, mavi duvarları farkettim. Son gücümü harcamışcasına, bir iki kere hafifce sallanıp olduğum yere yığıldım. O garip sesi yanıbaşımda «Yorgunsunuz. Dinlenmeniz gerek sizin.» dedi. Sonra vereceğim karşılığı beklemeden kolumdan tutup kaldırdı. Odanın bir köşesinde duran karyolaya götürdü. Üstümdeki yağmurluğumla ayakkaplarımla öylece serildim. — TOPUNUZUN CANI CEHENNEME! — Masmavi bir uykuya vardım.

Derleyen : Furuzan SELÇUK

Utrillo'dna

Paris'te Carnavalet Müzesinde açılan bir sergi, Paris'in güzelliği düşüncesinin XIX ve XX nci yüzyılın modern ressamlarile ortaya çıktığını açıkça göstermektedir. Onlardan önce de Paris, uzun yüzyıllar boyunca vardı ama kimse şehrin karakterini ve alıcılığını görmemişti. XVII ve XVIII inci yüzyılların bir çok Paris resimleri varsa da bunlar, daha çok, koca şehrin birer yanını yol anlatır gibi gösterirler, artistik olmayla ilgileri yoktur. Şehirlerin güzelliğini sanata sokma düşüncesinin beşiği İtalya oldu. Romanın, Venedik'in türlü resimleri yapıldı. Paris'in güzelliklerini sezmek ve ortaya dökmek için uzun bir terbiye süresi geçirmek gerekti ve bu süre sonunda ressamlarla beraber yazarlar, şairler, romancılar hep birden bu güzelliği önümüze serdiler.

Seine nehri kıyılarının ve Haussman'ın açtığı modern anayolların resimlerini veren XIX uncu yüz yılın empresyonistleri Corot ve Jongkind'den sonra artık her şeyin söylenmiş olduğu sanılıyordu. Bugün bile, aynı klâsik temalar üstünde başarılı denemeler yapan ressamlar var.

Ama, yaratıcı başka bir ressam kuşağı, şehrin o zamana kadar bir kenara bırakılmış başka bir yüzünü ele aldı. Tuhaftır ki bunlar da, işi kendilerinden öncekilerin başlamış olduğu noktadan, Montmartre'dan, ele aldılar. Bu büsbütün başka bir Montmartre'di. Georges Michel'in, Corot'nun, Gericault'nun Montmartre'i yabanî bir kırdı. Utrillo, Bonnard ve Vuillard'ınki artık bir şehir olmuştu.

Caddeye yukarıdan bakan Pissaro'nun tam tersi Bonnard yakından, aşağıdan bakar. Gökyüzünü değil kaldırımı, dükkânları, insanları görür. Hem de bunları akşam üstü ya da gece görür. Paris'in bu resimler-

Gromair'e

deki gece hayatı, titreyen, oğultulu, kaynayan, kösnülü bambaşka bir hayattır. Bu hayat, Bonnard'ın kösnülü resimlerinde bütün gücü ile görünür. Bonnard'ın dostu Vuillard 1914 savaşından önce aşağı Montmartre'i, «Clichy Meydanı» nı, Square Vintimille» yi tablolarına konu yapmıştır. Fakat onun Paris'i daha burjuva, karışık, ressamının fırçası gibi sinirli titremeler ve nostalji ile dolu, Marcel Proust'un romanlarını düşündüren bir Paris'tir.

Utrillo ile yukarı Montmortre'a çıkılır, halkın arasına dalınır. Bu halk artık işçi değildir. Bunlar kahvelerde ve yaya kaldırımlarında yaşayan, caddeleri ve merdivenleri arşınlayan bohem artislerdir. «Cottin çıkmazı» «1912 ye doğru fıkırdak tavşan meyhanesi» «Batignol Bulvarından Sacré Coeur kilisesinin görünüşü: şehir resminin o zamana kadar ulaşılamamış bir eksiksizliğe, bir yoğunluğa varmış örnekleridir: Desenin temiz keskinliği, renklerin tazeliği şehri canlı bir varlığa benzetir. Evler de, insan yüzleri kadar manalıdır. 1915 te Montmartre aşağı inerken Saint-Severin kilisesinin resmini yaptığında bu yoğunluğun son basamağına varmıştı. Bu insanlardan kaçan, mutsuz adam kendisini Paris'in çocuğu sayıyor ve Paris'in tablolarını yaparken anasının portresini yapmış gibi oluyordu.

Sergide «Fauve» akımı ressamlarının da tabloları var. Bunlarda renk realite'yi yutar gibidir. Onlar için Paris bilgili denemeler konusudur. Chaband'ın «Geceleyin Galette değirmeni» ndeki siyah beyaz etkisi, Valtat'nın «Tuileries bahçesi» ndeki fırça oyunları, Matisse'in «Notre-Dame» ındaki menekşe renkli bir katedral paradoks'u bunların örnekleridir. Ama bir de zeki ve duygulu bir «fauve», Marquet, vardır. Sade, doğru ince renklerle, Paris'in alanlarını, evlerini ve insanlarını Bruegel gibi yukarıdan görerek resme koymuştur. «Seine» ve «Notr-Dame'ın tepesi», gözün takılıp bir daha ayrılamadığı resimlerdendir. Marquet gibi Zeki bir «fauve» olan «Van Dongen» de, Üçüncü Aleksandre köprüsü ve Elysèe Sarayı yakınlarında merkezleştirdiği Paris'in şık ve modern yönü ile uğraşmıştır. Ondan önce «Valloton» da, «Alma köprüsü» ve «Lüksembourg bahçesi» nde modern Paris'i çizmişti ama havası ağırdı ve kuruydu. «La Frasnaye» in sergide Kubism'den önceye ait ilgi çekici bir tablosu var: «Avenue du Bois'da ilk bahar». Bu tabloda süslemeler'in etkisi açıkça görülmektedir. Nihayet Gromaire'in 1956 da yaptığı iki tablo sergiyi tamamlıyor: «Eiffel kulesi altında» ve «Saint-Jacques kulesi». Bu tablolarda modern şehrin insanı ezen ağırlığı açıkca görülmektedir. Tablolar insanı adeta korkutuyor.

Sergiye yalnız 1900 den önce doğan ressamların tabloları alınmıştır. Daha sonraki ressamlarda yaratıcı atılış geride kalmakta ve resim oyunları derin duygunun üstüne çıkmaktadır. XIX uncu ve XX inci yüzyılın artistleri binbir yüzlü şehrin iç anlamını sezmişler, aristokratik ve kır şehri halinden büyük ve korkunç başkent haline geçişini hakikî bir epope gibi tuvale geçirmişlerdir. Bu ressamlar, kardeşleri insanlara, kendilerinin gördüklerini sandıklarını göstermeğe çalışmışlardır.

(7. sayfadan)

peşpeşe gösteriyor. Oysa ozanın görevi, kahve dövücünün hınk deyicisini andırıyor hanidir.. Çumralı tutmuş, XVIII. Yüzyıl ozanlarını, Dertli'leri, Dadaloğlu'ları anmış çatkı'sında; gündeş sorunlarımıza yamamıya yeltendiği savlarına onları da tanık göstermekten çekinmemiş. Eğer, son yıllarda pek müşteri bulan T. Gautiér ağzıyla; «Yararlı olan herşey çirkindir, tek amacı soyut güzellikler sunabilmek olan şiirden ise böyle bir ereg beklenemez;» deseydi; eh, usu böylesine yatmış, kime ne? der geçerdik. Oysa şiirin yararına, iyileştirici etkiler taşıdığına inanıyor arkadaş: Padişahlara bile sözünü geçiren ozanlar yetiştirdik biz, diyor; masallaşmış dizeler örnek veriyor. Çumralının, EVREN adlı bir kitabı var bende; bu hoş inançlarıyla yüklü gönlünden neler kopmuş bakalım? diye meraklanıp, okudum o şiirleri. Buyrun size, padişahları dize getiren ozanlar soyundan birinin, Türk için, türkçe için yararlı, cayılmaz dizeleri: **Hatşepsut'un dudakları kadar yalancı - İnka kadınlarının çıplak ateşiyle yanmış.** Diyeceğim, beni bu aykırı düşüncelere götüren de bu çeşni dizinlerin giderek işi azıtmaları, ülkemizde bile yaygınlaşabilecek bir ortam bulabilmeleri oldu zaten... Harika çocuğu olmıyan bir sanat kolu şiir. Onu kurabilmek ya da tadına varabilmek için belli bir eğitimden, öğrenimden geçmek, en azından bir dili tepeden tırnağa bilmek gerek Ben, şiirin tekbaşınalığının — dolam baçlı bile olsa — kitli bir güzellikten öte değerler taşıdığına inanmıyorum. Yoksa, bir katılma durumunda, diyelim tiyatroda pekâlâ yeri var. **Padişahlara bile meram anlatabilen halk ozanları** da onu ancak saz, ses eşliğinde sunmakla bütünliyebilmişler.

Çumralı'nın takıldığı bir söz de şu: **Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksanıza, yüz kişimizden yetmişi mühür kazdırıyormuş daha! Böylesine bir ortamda gel de çağdaş Fıransız, İngiliz, Amerikan şiirini Türk'e, türkçeye uygula bakalım.** Bunları ulusumuza, uygarlığımıza sövgü olarak anlamış. Sanki; şiir alanında dış sermayenin yatırımları sağlanmadıkça nafile, demişimcesine; **Metin Eloğlu'nun demek istediği şu: Bir dilimiz olsa, işte o zaman sözünü ettiği ulusların şiiri Türke, Türkçeye uygulanır. Bu kadarı da fazla. Çizmeden yukarı çıkmak işte buna derler. Haddini bilmemek de denebilir. Türk şiirinin böyle bir uygulanmayı özlediğini nerden, nasıl sezmiş?** Hoppala! Gayrı koparılmaz, ayıklanmaz bir bileşim olarak belirttiğim, hattâ yakındığım bir gerçeği, yani ekinimizle de, şiir geleneklerimizle de uyuşamaz Batı şiirinden algılarımızla, öykünmelerimizle hepten koflamış şu son şiir curcunasını, kuru kalabalığını azımsayıp, dahasına imrendiğim anlamını çıkarıyor bu sözlerden Çumralı. Pes.

«Bindiği dalı kesmek» diye, benim, şiirin kendi kendine gelin güvey olmalarını, tiryaki işi hovardalıklarını alkışlamayışıma değil; **Abdest alsan aldın demez — Namaz kılsan kıldın demez — Kadı gibi haram yemez — Şeytan bunun neresinde** gibi, dörtlükleri baştacı ederken; **Ben içtim uzak gözlerimle bir fıldır oldum — Döner miyim denizler gözlerimde fıldır fıldır oldum** gibi dizeleri döktürmeye denir.

Doğulu usun, duygunluğun cayamadığı, garip gönlünü eğliyen bir tiryakilik vardır: Ham hayal, deriz.. Çumralı da iyimserliğe o anlamda ısınmış galiba? Zaten, kitabının sonuna döşediği o pek ilginç, pek ışıtıcı açık mektuplarında da böylesine has inançlar ürkütmeden sayılmıyor! Sevgili bir dostuna şu açıklamayı yapıyor bir punduna getirip: **Ben şiirde kimyasal bir terkip arıyorum, fiziki birlik değil.**

Dadaloğlu övgüsü, **Geçmiş karşıma ineklerin tatlı sarısı** dizesi ve **kimyasal terkip!** Hadi hayırlısı.

Çumralı, kimyasal'la simyasal'ı karıştırıyor galiba..

SANAT SANATÇILAR

GELENEK DIŞI:
Jean Richard, Comédie Française'de, Molière'nin Zoraki Hekim'ini temsil edecektir. Piyesi sahneye Jean Meyer koymuştur. Jean Richard bugüne kadar, hep sirklerde kabarelerde, gezici eğlence truplarında komik roller oynuyordu. Comédie Française'de oynayışı, geleneklere bir baş kaldırış sayılmaktadır.

SÜAVİ EFENDİ:
Tiyatro mevsimi kapanırken iki yerli oyun daha kondu sahneye. Biri Şahap Sıtkı'nın Ayrı Dünyalar adlı oyunu, öbürü İlhan Tarus'un Suavi Efendi'si. Ayrı Dünyalar için eleştirmeciler sözlerini söylediler. Suavi Efendi için ise daha yazılmadı. Yalnız sanatçılar arasında, oyunun iki perdesinde hikâyeden kurtulunmadığı, yazarın tiyatroyu henüz bilmediği, ancak üçüncü perdede oyunun biraz tiyatro olduğu konuşuluyor. Konunun ve konuşmaların kaliteli oluşunun oyunu oldukça kurtardığı da bir gerçek.

İNGİLTEREDE MİLLİ TİYATRO:
İngiliz Hükümeti, Themse nehri kıyısında bir İngiliz Millî Tiyatrosu kurulmasını istemediğini açıkça bildirmiştir. Bu tiyatro iki milyon sterline (50 milyon Türk lirası) mal olacak, ayrıca her yıl büyük masrafları gerektirecektir. Hükümet buna karşı eldeki tiyatrolara yardımı arttıracaktır. Burada aslan payını klâsik eserler sahneye koyan, Londra Old-Vic tiyatrosu alacaktır. Sanat çevreleri bu haberi üzüntüyle karşılamıştır. Yapılacak yardımın hiç olmazsa yarısının, öncü eserler oynayan, Royal court ve theatre Workshop gibi sahnelere verilmesi istenilmektedir.

ANKARA'DA SOYUT SOMUT:
Ankara sanat Sevenler kulübünde

(26. sayfada)

Ankara'da Yeni Sahne'de *Lillian Hellman*'dan *Sevgi Sanlı*'nın dilimize çevirdiği ve *Ziya Demirel*'in sahneye koyduğu *Kırık Oyuncaklar* adlı bir oyunu oynamaktadır. Mediha Gökçer, Muazzez Kurdoğlu, Günaydın Yaltrak, Nermin Sarova, Oğuz Karaali, Zafer Ergin, Tekin Akmansoy, Hepşen Akar, Kemal Okurer oyunda rol almışlar, dekorunu Tarık Levendoğlu, geysilerini de Hâle Eren hazırlamışlardır. Yukarıda *Kırık Oyuncaklar*'ın bir sahnesinde Muazzez Kurdoğlu ile Nermin Sarova görülmektedir.

Ayrı Dünyalar : Şahap Sıtkı'nın beş tabloluk oyunu.
Ankara Oda Tiyatrosunda, genç Amerikan Yazarı E. Albee'nin «Hayvanat Bahçesi» adlı gene bir perdelik oyunuyla birlikte oynuyor. Ayrı Dünyalar'ı sahneye Nihat Akçan koymuş. Erkek oyuncusu da o; kadını Gökçen Hıdır, içimizdeki bilinç - altı kişiyi de Raik Alnıaçık canlandırıyor.
Ayrı Dünyalar'ın konusu alışageldiğimiz konulardan biri. Yazar, kişisel yaşantımızda sözünü geçiren dış koşullardan çok, dünyamızın öteki yarısı demek olan iç dünyamıza eğilmiş, içe kapanık bir tutumla ruh yapımızı incelemeğe çalışmış. Dili parlak. Oyuncular da çok başarılı.

(24. sayfadan)
18/4/1961 salı günü bir açık oturum düzenlenmiştir. Oturumun konusu şudur: Soyut şiir mi? Gerçekçi Şiir mi? Salâh Birsel'in yönettiği oturumu Mahmut Makal açmıştır. Mahmut Makal heyecanlı bir konuşma yaparak aşağı yukarı şöyle demiştir: Soyut moyut bizim nemize gerek. Biz acılar içinde kıvranan bir memleketin çocuklarıyız. Soyut'u neyi bırakalım da, elbirliği ile, işbirliği ile kendi memleketimizin meselelerini yazalım. Herkesin anlayacağı eserler verelim Telgraf direklerindeki gemi leşleri de ne demek oluyor. Kaç kişi anlar bunu?

Bu konuşma pek çok sanatçıyı sinirlendirmiştir. Özdemir Nutku bu sinirli hava içinde konuşarak, sanatın zaten özü bakımından kendiliğinden bir iç yaratış, dış dünyayı bile kendine göre, içe göre, sanatçının kendinden geçirerek verişi demek olduğunu, böylece zaten soyut olduğunu anlatmıştır. Oturumun kırbeşinci dakikasına kadar tartışma bu durumda sürmüş, kırkbeşinci dakikadan sonra, oturumun adının iyi konmadığı kanısına varılarak, adının değiştirilmesi öne sürülmüştür. Bu arada, soyut, somut, gerçekçi, idealist sözcükleri bir kördüğüm halinde birbirine girmiş, Mahmut Makal'a çatılmış Fakir Baykurt aşk romanı yazabilir mi, yazamaz mı gibi tartışmalar olmuş, telgraf telleri ile gemi leşleri büsbütün karışmış, içinden çıkılamaz bir durum meydana gelmiştir. Neye uğradığını şaşıran dinleyicilerden bir kaç gözü pek, bu duruma baş kaldırarak «Bu ne biçim açık oturum?» diye sorunca, ortalık bir ayılmış, duruma çareler aranmış, oturumun adı değiştirilmek istenmiş, anlamakla duymak üzerine konuşulmuş fakat derde deva bulunamamıştır.

Oturum Turgut Uyar'ın «Bu oturumu Mahmut Makal'ın açması, oturum için bir şanssızlık olmuştur.» Sözleri ile kapanmış, ama tartışmaların önü alınmamamıştır.

AŞK İÇİN AŞKLA ÖLMEK :

Konuşmalarını Jean Cocteau'nun hazırladığı, Mme de Lafayette'in eseri olan «Princesse de Clèves» filmi halka gösterilmiştir. Film, aşktan ölen prensesin hayatını, zamanının şartları ve dekorları içinde canlandırmaktadır. Baş rollerini Marina Vady ile Jean Marais oynamaktadır. Bu eserin 4 asıra yakın bir zamandır nasıl ve neden tutunduğu üzerinde tartışamalar yapılmaktadır. Marcel Achard bunu, aşk için akla ölmekle açıklamaktadır.

BİR ALMAN ŞARKICISI İSRAİL'DE :

Münster şehir operasından soprano Friedl Teller, yapılan çağırıyı kabul ederek, Tel Aviv'e hareket etmiştir. Sanatçı İsrail milli operasında konuk sanatçı olarak oynayacaktır? Friedl Teller Tel Aviv radyosunda da konserler verecektir.

UÇAN ORKESTRA :

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası geçen yıl, genç şeflerimizden Hikmet şimşek yönetiminde yapmış olduğu, Batı - Güney ve kuzey Anadolu turnelerinde, «Ordu ve Bölge» konserleri adı ile 19 ilimizde 40'a yakın senfonik konser vermişti.

Bu konserlerin gördüğü ilgi üzerine, orkestramız yine Hikmet Şimşek yönetiminde, Orta ve doğu Ana-

dolu ile, Trakya ve Marmara bölgesi için büyük bir konser turnesi düzenlemiştir?

Yurdumuzun kültür kalkınması için toptan bir kalkınmaya girişen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının bu konser gezileri bir plân gereğince bütün yurda yayılacaktır.

YAŞAR KEMAL :

Yaşar Kemal'in İnce Mehmet adlı eserinin Almanyada yayınlanması üzerine alman basınında Yaşar Kemal için bir çok övücü yazılar yazılmaktadır. Haftalık «Die Wieltwoche» nin eleştirmecisi, eser için şöyle demektedir: «Bu roman, eski zamanlardan kalma romantik, basit, canlı ve vahşi bir ballat gibi, özemle dolu bir halk şiiri gibi okunmaktadır.»

İDİL BİRET :

Harika Çocuk diye anılan İdil Biret Rusyada, Avrupada konser turnelerine devam etmektedir? Gelen haberlere göre büyük ilgi toplamakta, imzasını almak için toplanan halkı polis dağıtmakta, binlerce kişi konser salonlarından taşmaktadır. Türk adını başka milletlere duyurabilmek için böyle bir kaç harika çocuğumuzun bulunması, hiç de azımsanacak bir durum değildir. İyi ki Tanrı arasıra harika çocuklar yaratıyor.

KİTAP SERGİSİ :

Ankara Sanat Sevenler Kulübü bir kitap sergisi düzenlemiştir. Sergiye Ankarada oturan 35 sanatçı eserleriyle katılmışlardır. Sanatçıların birer resmiyle, kitaplarında örnekler panolar üzerinde sergilenmiştir. Çok güzel düzenleen sergi büyük ilgi toplamış, pek çok kitap satılmış, imzalanmıştır.

ŞİİRDEN ANLAMAYAN MİLLET :

Ankara Sanat Sevenler Kulübünde düzenlenen kitap sergisi, ozanlardan Sunullah Arısoyun «Bu milet şiirden anlamıyor» kanısına varmasına sebep olmuştur. Ozan, durmadan Yaban Mavisi adlı şiir kitabını imzalamış, Karapürçek'i pek o kadar satılmamıştır. Bunun üzerine çevresindekilere şöyle demiştir: «Kardeşim ben şu Karapürçek'le iyi kötü bir söz söylemedim mi? E, ne diye bu Yaban Mavisini imzalatıp dururlar. Ne var onun içinde yahu. Bu millet şiirden anlamıyor. İyice inandım.»

ÇOK ZAMANDIR

Çok zamandır atların bacağı kırık yorgunum senden
Aşkı uzun sürdük yılladır eski ağalığımızda
Ne zaman koşsak ölü sürgün dağlarında
Tutardı seni uzun bir kaval seni çoban dağlarında

Nedir bahardan gelen bir sonuç mudur senden
İkimizin büyük bir kural olduğunu bilirdik birolduğumuzda
Ne zaman sarsak kollarımızı kutsal acımıza
Gelirdi dingin al bir geyik yakalanmış tuzağında

Yıkık kentlerde bizde kalan derin bir öyküdür senden
Yele kapılmış bir yelken gibi denizlere çıkmağa
Ne zamandır yok bir kadına sığınmağa
Başlasak şaraplara boğulurduk aşkın ırmağında.

Halil METE

COŞKU

— Dr. Kenan Binak, a —

Kimisi deli gecesinde akıllı gündüzünde kimi
Dileklerin belli başlı çocuksuluğu içinde coşku
Serer köpüklerinden yeşil zarlarını en uzak gemi
Liman masallarında gündüzleyip kalmak ikidir uyku
Bir akşam çat kapı dikilir karşınıza sorar evde mi?

Bir kez ayak basmıştır ne denir kaldırımsı ülkelere
Koşu yerlerinde uçurup atlarını haydi ikilik
Sonraki dönüşlere kaptırır kendini göz göre göre
Boşlukta yukarı salıntı boşluk aşağıda şimdilik
Ben sana gösterirdim ama iki göz gerekli bir köre

Adam ha bire gülüyordu gözü bulutlar dükkânında
Açıyordu bütün pencerelere kendi penceresini
Yürüyerek şarkı söylemenin konuşmanın ormanında
Kendine duyurmuşluğu bile çok mudur kendi sesini
Atlı arabalar yokuş çıkarken sigara dumanında

Uğur KÜLEKÇİOĞLU

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

HAREMLİK SELÂMLIK — Memleketin şurasında burasında, daha doğrusu büyük kentlerle birlikte her yerinde haremlik-selâmlık sürüp gidiyor, ya da tazeleniyor. Sinemalar ayrı matineler düzenliyor; bundan vazgeçemedikleri gibi günden güne bu yola sürükleniyor. Ne hacet... Haremlik selâmlık önce gazetelerimizde yaşamaktadır. Bir konferans, toplantı, kongre mi var, gazete fotoğrafçısı oradan mutlaka dinleyecilerden birkaç kadın seçip onların fotoğrafını getiriyor. Bu, istisnasız böyledir. Acaba; okuyucuları hafife alıp, gazetenin ilk sayfasına güzel yüzler düzgün bacaklar koyma sisteminden mi ileri geliyor bu?. Yazı işleri müdürleri de bu çeşit resimleri yadırgamadıklarına göre öyledir diyeceksiniz ama benim aklıma başka bir şey geliyor: biz hâlâ haremlik-selâmlık oyunu içindeyiz. Büyük kentlerimizde gazete fotoğrafçılığı yapanlar bile, yüzyılların getirdiği kompleksten kurtulamıyarak bir toplantıda önce kadınları görüyor, sonra güzellerini seçerek onların resimlerini çekiyorlar. Geçenlerde Ankara gazetelerinden birinde bunun tersi görüldü. Üç tane öz erkek vardı fotoğrafta.. Arkada da bir erkek daha.. Meğer, arkadaki muhabirin sonradan açıkladığına göre, bu bilimsel toplantıya sadece üç kişi gelmiş, dördüncüsü de kendisiymiş.. Zavallı fotoğrafçı, ortalıkta kadın göremediği için erkeklerin resmini almış, gelmiş...

KARDEŞLİK, İYİ AMA.. — Kardeşlik Haftası gibi güzel bir deyime kim karşı gelebilir? Ama, kardeşliklerimiz her gün olay çıkarıp duruyor, gizli gizli kardeşliği yıkmaya çabalıyorlar. Biz kardeşliği anladık, aslında biliyorduk; peki kuyruklara nasıl anlatacağız? Geçenlerde Ege bölgesinden iki eski D.P.li milletvekili, bir eleştirmeciyle karşılaşmışlar. O da Ege bölgesinden.. Ne var ne yok derken eski D.P.liler, Ankara'ya yeni kurulan bir partiye girmek için geldiklerini söylemişler; içlerinden biri eklemiş: «Göreceksin, iktidar yine bizimdir!.» İktidar onların olunca, kuyruklar baş olacak, canımıza okuyacaklar.. Bu çeşit konuşmadan çıkan anlam budur.. Bu adamlar kardeşliği, Habil ile Kabil'in kardeşliği gibi anlıyorlar, bunda direniyorlar..

ONSEKİZ YAŞ — Seçme yaşının onsekiz olması tartışıldı durdu. Onsekiz yaşında adamı adamdan saymaktan çekindiler kimileri.. Bakın size bir olay anlatayım: yedi yaşındaki kızımız ilkokulda Yassıada filmini gördükten sonra, annesine düşüncelerini şöyle anlattı: **«Bu adamlar bize çok kötülük ettiler; ama subaylar onlara ne kadar iyi bakıyorlar, anneciğim! Yemek yedikleri yer ter temiz! Saçları bile kesilmemiş!...»** Daha okumayı yeni söken çocuk, kötülüğe karşı iyiliğin erdemini anlıyabiliyor; saç kesme öyküleri bilinç altına işlemiş, film onu ortaya çıkarıyor.. Ya onsekiz yaşındaki adam? İş sağduyuda!.. İnsanda sağduyu olmayınca yaşı yetmiş, rütbesi ordinaryüs profesör de olsa boşuna!...

DİL — Anayasa diline öz Türkçe sözcükler girdikçe, bir doçent, kuyruk gazetelerde, dergilerde habire yazılar yayınlıyarak bunların uydurma olduğunu isbata uğraşıyor.. Osmanlıca'nın uydurma dil olduğunu bilmiyen kalmadı.. Bu uydurma dili savunmaya kalkışmak ise bugün daha çok kuyrukların üzerlerine aldıkları bir ödevdir. Osmanlıca terimi unutuluyor.. Artık Osmanlıca'ya «Kuyruk Türkçesi» desek daha yerinde olacak..

BÜYÜKLÜK — Kurtuluş Savaşı'nda hainlik etmiş, ya da kuşkulu davranışları görülmüş kimselerden yüz ellisi 1938 yılına kadar yurda giremediler. Bunlara Yüzellilikler denildi. Ama, bunların çoluk çocuğuna ilişilmedi. Hattâ bir tanesinin oğlu — yanlış değilse — bakan bile oldu.. Bunu bize yeni bir tayin hatırlattı: Diyanet İşleri Başkanlığına atanan kimsenin oğlu bugün Yassıada'da tutuklular arasındadır. İhtilâl Hükümeti, kin üzerine kurulmadığı için bir düşük'ün yakını devlette önemli hizmet de alabiliyor.. Güzel bir davranış, ama karşı taraf değerini bilebilse..

EŞİTLİK — Otobüste bir bay kalktı, bir bayana yer verdi. Bakarsanız ikisi de aynı yaşta.. Ne var ki erkeğin saçları zamanından önce ağarmış.. Bayan oturmamakta direniyor, bay ise sahanlığa geçmiş bile.. Yaşlıca bir adam kadına direnişinin nedenini sordu. Kadın, çok bilmiş bir davranışla: «Bu kadar yaşlı bir bayın yerini alamam!» dedi. İsveç'te kadın-erkek eşitliğinin otobüslerde erkeğin kadın için rahatını bozmamasına kadar vardığı söylenir.. Bizde de yavaş yavaş bu çeşit olaylar görülüyor.. Erkekler yerlerinden kımıldamıyorlar.. Bir de bayanlar naz etmeğe başlarlarsa, eşitlik tam olacak!

PAŞA — Yassıada duruşmalarında en çok geçen sözcük budur; «Paşa, Paşam», Argüç de Paşa, Ülgen de Paşa, hattâ Gürsel de Paşa! Paşa sanının kaldırılmasında elbette bir hikmet vardı. Osmanlı devrinde, askerlik yapmamış kimseler bile bir irade ile paşa oluverirlerdi. Hattâ paşa sanını taşıyan külhanbeyler de vardı, ortalığı haraca keserlerdi. Cumhuriyet devri bu paşa enflâsyonuna son verdi. Askerlikte kazanılacak büyük bir rütbe oldu Generallik.. Ama, Osmanlı saltanatının alttan alta yaşıyan özentileri yüzünden paşalık bir türlü kalkmadı. Yassıada'da tanık konuşuyor: «Argüç'e yaklaştım, **Paşam** dedim.. **kendileri...»** Hani dikkatsizlikle nerdeyse «Zâtıâlileri» diyecek.. Sağduyulu yargıç Salim Başol sık sık Türkçeyi bırakıp Osmanlıcaya yanaşanları uyarıyor.. Bu paşa lâfı için de birkaç kişiyi azarlasa yüreğimiz yağ bağlıyacak... Ama, Paşa'yı kaldırmış Halk Partisi'nin mensupları bile Sayın İnönü'ye saygılarını gösterebilmenin yolunu ancak ona Paşa diye seslenmekte bulduktan sonra.. Oysa,

bakın ne güzel: Sayın Orgeneral Gürsel, Sayın İsmet İnönü.. Yiğit, sanı ile anılır..

AJANS HABERLERİ — 12 Nisan 1961. Dış Haberler: Fezaya gönderilen insan geriye döndü. İç haberler: Temsilciler Meclisi'nde Anayasa'nın lâyiklik maddesi uzun tartışmalardan sonra kabul edildi.

«KALİTE» — Millî Kütüphane Haberleri bülteninin Mart 1961 tarihli sayısında Millî Kütüphane'deki «kaliteli sanat hareketlerinin» devam etmekte olduğu kayıtlı idi. Millî Kütüphane'deki son olayları bilenler için, Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümünü bitirmiş Resim - Heykel Bölümü Şefi'ne yapılan işlemin, harcanan yakışıksız sözlerin «kalitesi» üzerinde durmamak olanaksızdır. Millî Kütüphane resim koleksiyonundaki değersiz eserlerin de bir yargıcılar kurulu tarafından eleneceği aynı bültende gösterişli bir biçimde duyurulmaya çalışılıyor. Millî Kütüphane'de — kadın, ya da erkek — bir kısım gerçekten değerli memurlara yöneticilerin reva gördükleri ağır sözlerin de elenmesi için bir yargıcılar kuruluna gereksinme duyulup duyulmadığı meraka değer.

TARAFSIZIN BİRİ — «Tarafsız Mecmua» adlı yeni bir haftalığın başlığı altında «Siyasi dergi» kaydını görünce gerçekten tarafsız olduğuna inandık. Öyle ya «mecmua» ile Osmanlıca'yı sevenleri, «dergi» ile öz Türkçecileri sevindirecek. Tam olarak hiçbir tarafı tutmadığına göre gerçek tarafsız!

Sapan Kültürü Pulluk Kültürü

(6. sayfadan)

Magazin:

Filânca köylü yazarın kitabı yabancı dile çevrilmiş; ya da feşmekânda köy romanının Fransızcası o diyarda ellerde dolaşıyormuş diye bir haber işitirseniz ilk aklınıza geleni, daha doğrusu alıştığınız görüşü bir yana itip olayı kontrol etmeğe bakınız. Bu çabayı göstermez, ya da kendinizi kontrol için hazır bulmazsanız, anahtar bendedir:

Bunlar ancak birer (magazin) değerleriyle o dillere aktarılmaktadır. Zencilerin toplum hayatına, Eskimoların evlenme törelerine, Hinduların Tanrı inanışına merak sardırmış olan Batılı okur, yedi büyük uygarlığa beşiklik etmiş topraklar üstünde bugün süründence yaşıyan milyonları da şaşkınlıkla izliyor. Açıkgöz editörlerin yeni yeni magazin gereçleri peşinde dörtnala koşturduğu çeviriciler, Türkiye'de memleketlerinin propagandasını yapmakla görevli yabancı kültür bürolarının da yardımiyle, adı geçen çeşitli ilgili yazarları ve betikleri bulup çıkarıyor; aktarıp sürüyorlar. Böylece Amerikan teşkilâtının milyonları karşılığında oraya acaip - garaip Türk ürünleri gönderiyoruz.

Acıdır ama alışılmamış bir gerçektir; Sait Faik'in Waşington damgalı bir posta kartına dayalı (Mark Twin) derneği üyeliği de, Sartre'in isteği üzerine ona romanlarını göndermiş olan yazarın böbürü de, zavallı Amerikan, Alman, Fransız paracıklarının kıyımına bahane tutulan o çaresiz antolojiler de, enten püften uydurmalardır. Başkası değil.

Eğlendirici Yazılar

(21. sayfadan)

«Vücudun kim hamiri mâyesi hâk-i vatandandır
ne gam râhi- vatanda hâk olursa cevri mihnetten»

diyordu, Recaizade Ekrem, kendisini her an tazyik eden mahdut ve ve müstebit bir muhit içinde kanatlarını açmağa müsait olmıyacak kadar dar bir dâireye düşmüş şahane bir kartal gibi semaya mütehassir nazarlariyle ve büyük bir vekar ile İstanbul zemininde dolaşıyordu.

Abdülhak Hamid şehbender olarak Golos'a gitmişti. Bu şehbender, henüz rüfekayı resmiyyesini tanımadan, «Olemp» in kadim ilâh ve ilâheleriyle hembezm oldu. Beraberi bulunduğu mabudelerin şu ehak kudsiyetinden eserleri, o zaman ıztırap ve müşkilât ile teneffüs eden vatana ilâhi bir hava gibi esiyordu.

Abdülhak Hamid'in kitapları, kurunu ulâdanberi payidar olan ve nev-i beşeri pâyidar eden âsardan, insanlığı yükselterek «Mâfevkalinsan» heyecanlar inkılâplar veren avamîldendir.

Abdülhak Hamid'in mahrem hususiyetinde tasviri pek güç bir incelik vardır. Şafak başlarken hafif sisler uçuştuğu gibi şiir-i Hamid tulû ederken, kelimeler gözden nihan olup gider. Şair şiirini ve bû'dan bir ziya gibi nesimi nevbaharın kanatlarına tevdi ederek kalplere isâl eyler. Belki kalplerde dolaşan aşk budur.

Golos'tan gelen Hamid, vatanının ve diğer mâşukasının endişei encamı ile muzlim ve muğber olarak Bombay'a gitmişti. Kendisi Hindistanda iken ummanı dehasının emvacı ilhamını, Bahri muhiti Hindî azamet ve mehabetle vatanının sevahiline giryan ve nâlân olarak götürürdü. Zaman, kendi gibi ebedî olan dehanın etrafından ihtiraz ve ihtiram ile cereyan eder. Abdülhak Hamid'in kudreti şiriyesinde 35 yaşla 75 yaşı arasındaki fark varsa itilâdır. Evet Abdülhak Hamid ebedî bir başlangıçtır. Millî ihtifali küşad eden bu bir iki kelime büyük edibin irad edeceği nutuklara muhtasar bir mukaddemedir. Hüsnü mimariden mahrum bir küçük kapı bizi bedayi nüma saraylara isâl ettiği gibi bu hitabe de efkârı âliyyeye methâl addolunmalıdır. Kalpten gelen bu sözlerim, bu nuranî ve pür şevk içtimala beraber cephesinde Hadimin siması mahkûk bütün bir asrı küşat ediyor.»

Samipaşazade
Sezai

«Deha», «Dâhi», «Üstad» sözlerinin bozuk para gibi harcandığı bu «Hitâbi iftitahi» ye göre Abdülhak Hamid ölmezliğin başlangıcı. Çok değil aradan otuz altı yıl geçmiş. Otuz altı yılcık.. Ölmezliğin başlangıcı olan için ne ki? Yüz otuz altı, bin, iki bin otuz altı yıllar geçebilir. Hayır, sadece otuz altı yılcık. Hem de yıllar yılı okul kitaplarında zorla tutan, öğrencilere kinin, balıkyağı gibi zorla içirilmeğe çalışılan «Dâhi» leri görüyoruz.

O kadar ki, o gün, Hâmid anmasında Şükrü Nâili paşayla yanyana oturup, anma törenini dikkatle takip eden İsmet paşa bile bu dili, bu dilin yazısını bıraktı.

Edebiyat kitaplarımızı çok erken ölmüş «dâhilerimizin» mezar taşlarından temizleyip, yaşıyan edebiyatımızı öğretelim gençliğimize.

Kitap Tanıtma

Horozdan Korkan Oğlan (*)

Metin Eloğlu'nun dördüncü şiir kitabı, kapağını Orhan Peker düzenlemiş. Bu kitabı okuduktan sonra, şiirleri dergilerde değil de, bir bütünlük getirdiğinden olacak, kitapta okumanın başka bir tadı olduğu kanısına vardım. Kitapta öyle vurulduğum dizitler, deyişler var ki... Onları buraya aktarıp yorumlamağa kalkarsam, çerçeveyi taşırmış olacağım.

Horozdan Korkan Oğlan'da en çok sevdiğim YİTİKÇİ başlıklı şiirden şairin iç dünyasına girmeye çalışacağım. Metin Eloğlu, gerçekçi, olumlu, geleceğe umutla bakan bir şairdir. Geçmiş güzel günlerine özlemini işlediği bu şiiri söyleyiş ustalığının güzel örneklerinden biridir, sanırım, Yitikçi'nin yerine EŞÇİL başlıklı şiiri de alabiliriz. Kitaptaki şiirlerin tümü, belli bir dönemin havası içinde işlenmiş. Düdüklü Tencere, Sultan Palamut, Odun'dan sonra bu şiirlerinde derinliğine bir içe dönüş var, şairde. Bireysel gibi görünen bu tutumuyla, işlediği özlem, yaşam sevgisi, sevi temalarıyla, şair; kişi oğullarına daha çok değinmiş, sokulmuş. Böylece öznelliği nesnelleşmiş. Kişiyi özüyle kavrayan bir nitelik kazandırmış, şiirlerine.

Özgürlüğün biteviye kısıldığı günlerde tedirgin günlerinde, iç dünyasına «Çivileme batan bir gün» gibi eğilmiş, şair. Çevresindeki çeşitlilikleri, öznel olanla nesnel olanı bir birliğe götürmeğe çalışmış. Bu yaratmalarda, şairin kendi varlığının bir parçası olmuş, sayıca az ama yaşanmış, somut bir korkudan Hasan'ın varlığının bilinmesi sevincine dek, varlıklar; yoğunlaşmış bir duyu içinde erimiş görülüyor. «İçi tırmalıyan çolak bir pençe safra kabartan bir kapı zili, gürledi gitti ulu bahar...» deyişlerinin yer aldığı şiirler söylediklerimize tanıklık eder, sanırım. Bu şiirlerde, şairin yaşam tutkusu, sevisi, yer yer korkusu, geçmiş güzel günlerine özlemi, umudu göz alan bir şimşek parıltısınca, yaşamına karışan varlıklarla bizi iç dünyasına alıp götürmekte.

Gerçek güzelliğin, şiir karşısında bulunmanın bir ölçüsü de, içimizde bir allak bullak olma ise, bu şiirlerde derinliğine bir tin dalgalanması, okuyanı içine çeken, göz alan bir uçurum niteliği buluyoruz. Sanat bir düzene koyma, bir ölçücülük olduğuna göre, şair; dizitlerini ayıklamada, düzene koymada sağlam bir ölçüye ulaşmış. Bu konuda üç, beş dizit üzerinde tartışılabilir. «Beni bay Metin gönderdi de - Altına bastım imzayı» dizitlerinden (bay, altına) sözcüklerini atsak dizitlerin gerilimi azalmaz, sanırım.

«İstiridyedeki inciyi de kararttılar ha» dizetiyle Afrika yangınına, (sülük) sözcüğüyle doymak bilmeyen sömürgecilere dokunup geçilmiş. UMU'da yurdumuzun çağ dışı tutumu umutla ele alınmış. 27 Mayıs'tan önceki kamçılanmış, kurşunlanmış baharları «türkü mayıslara» bağlanmış.

Bireysel gibi görünen temaların işlenişindeki ustalık, duyuların köklülüğü, insancıl bir bütünlüğe ulaştırmış, şiirleri. Benzer koşullar, benzer sonuçlara, ortak duyulara götürür, bizi. Metin Eloğlu'nun bu şiirlerinde, okuyanların kendi yaşamıyla ortak yanlar bulması, benzer koşullar altında yaşamış olmalarından gelmektedir. Yapıtı canlı yapan yönlerden biri de bu.

Şair bu şiirlerinde Türkçe'nin tadını çıkarmış. Halk ağzında ya da konuşma dilindeki incelikler, yaşanmışlıktan gücünü almış. «Kunnamak, kırkmak...» gibi sözcükler, ilk bu dizitlerde görülüyor, sanırım. Dilimizin yapı kurallarına göre türetilmiş yeni sözcükleriyle fiilimsilerin ustaca kullanılışıyla güçlü bir dil ortaya konmuş.

Kısacası: «Bir devedikeninde moru terlemiş kâkül» bulutlardan gevremiş şiir dünyamıza, Metin Eloğlu'nun bu şiirleri bereketli bahar yağmurlarınca indi. Şairi yürekten kutlarım.

Oğuz TANSEL

(*) Dost Yayınları, 1961. Fiyatı 2 lira. Rüzgârlı Sok. Ove Han, Da. 4, Ankara.

DOST YAYINLARI

Roman:

1 — *Acemiler*, Hikmet Erhan Bener (*) 200
2 — *Sokaktaki Adam*, Attilâ İlhan (Ciltli) 600
3 — *Babamla Geçen Günler*, Clarence Day (*) 200
4 — *Hasangiller*, Tarık Dursun K. 200
5 — *Gordium I*, Hikmet Erhan Bener 250
6 — *Hatırladıklarım*, Eleanor Roosvelt (*) 150
7 — *Üç yüzlü Adam*, H. A. Philbrick (*) 100
8 — *Şehir Çocuğu*, Herman Wouk (*) 100
9 — *Abraham Lincoln*, Emil Ludwig (Ciltli) 400
10 — *Kiralık Oda*, Georges Simenon 200
11 — *Sanık*, Alexender Weisberg 200
12 — *Polis Müfettişi Kadavra*, Georges Simenon 300
13 — *Zenciler Birbirine Benzemez*, Attilâ İlhan 300
14 — *Ayaşlı İle Kiracıları*, Memduh Şevket Esendal 400
15 — *Otlakçı*, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) 600
16 — *Mendil Altında*, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) ... 600
17 — *Belâlı Yer*, Erskine Caldwell (Ciltli) 600
18 — *Ne Ekersen*, Mehmet Seyda 400
19 — *Dünya Evi*, Orhan Kemal 500
20 — *Kızgın Toprak*, Jorge Amado 600
21 — *Duru Göl*, İlhan Tarus 500

Hikâye:

1 — *Karınca Yuvası*, İlhan Tarus (*) 125
2 — *Dost*, Vüs'at O. BENER (*) 125
3 — *Grev*, Orhan Kemal (Ciltli) 300
4 — *Tepedeki Ev*, Umran Nazif 100
5 — *Şu Babamın İşleri*, Carlos Bulosan 200
6 — *Kardeş Payı*, Orhan Kemal 150
7 — *Topal Koşma*, Nezihe Meriç 200
8 — *Sihamba* (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer 100
9 — *Yaşamasız*, Vüs'at O. Bener 200
10 — *Bozbulanık*, Nezihe Meriç (2. Baskı) 200
11 — *Perşembe Yağmurları*, Hazırlayan : Salim Şengil 100

Şiir:

1 — *Memleket Saat Ayarı*, S. Aldanır (*) 100
2 — *Dünya Güzel Olmalı*, Mehmed Kemal 100
3 — *Sisler Bulvarı*, Attilâ İlhan (2. Baskı) 300
4 — *Haraçmezat*, Suat Taşer 100
5 — *Anzelha*, Halim Yağcıoğlu 100
6 — *Yanık Sarı*, Ahmet Köksal 100
7 — *Cümbüşcübaşı*, Ercümend Uçarı 100
8 — *Yağmur Kaçağı*, Attilâ İlhan 200
9 — *Köroğlu*, İlhan Berk 200
10 — *Hacıvatın Karısı*, Salâh Birsel 200
11 — *Dağda Ateş Yakanlar*, Ö. F. Toprak 200
12 — *Sultan Palamut*, Metin Eloğlu (*) 200
13 — *Herboydan* (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel 400
14 — *İki Dal*, Celâl Vardar 100
15 — *Manilerimizden*, Dr. İlhan Başgöz 200
16 — *Duvar*, Attilâ İlhan (2. Baskı) 200

Tiyatro:

1 — *Öteye Doğru*, Sutton Vane 100
2 — *Tarih Boyunca Tiyatro*, Turhan Dilligil 100
3 — *Annemi Hatırlıyorum*, John Van Druten 100
4 — *Bir Dünya ki*, Suat Taşer 100
5 — *Vatanseverler*, Sidney Kingsley 150
6 — *Korku*, Orhan Asena 100

Gezi:

1 — *Moskova Mektupları*, Lydia Kirk 100
2 — *Abbas Yolcu*, Attilâ İlhan 400
3 — *Ha bu diyar*, Fikret Otyam 200
4 — *Gide Gide*, Fikret Otyam 250

Deneme-Fıkra:

1 — *Söz Arasında*, Ataç 100
2 — *Devekuşuna Mektuplar*, Haldun Taner 300

Bale:

1 — *Gönlü Yüce Türk*, Metin And 500

Mimarlık:

1 — *İnsana Dönüş*, - F. Ll. Wright - Şevki Vanlı 1000

Çocuk:

1 — *Altı Kardeşler*, Oğuz Tansel (*) 100
2 — *Cimri ile Cömert*, İlhan Dumanoğlu 100
3 — *Talih Kuşu*, Tezel Amca 100
4 — *Kahkaha Sultan*, Mümtaz Zeki Taşkın 100
5 — *Öksüzoğlan*, İlhan Dumanoğlu 100
6 — *Nalıncı Padişah*, İlhan Dumanoğlu 100